Türk Mason
DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Kolluk ve İnsan (Prof. Mukbil Gökdoğan) 2398

Yahya Kemal, eski Musikimiz ve eski Şiirimiz
(Prof. Vehbi H. Eralp) 2406

Tabiatte yaradılış (Cemal Kıpçak) 2413

İnsan — Vazife (Dr. Sırrı Alıçlı) 2425

Avrupada Franmasonluğun inkişafı (Faiz Poroy) 2430

Mythos - Logos - Ethos 2436

İmtiyaz sahibi : Türkiye Mason Derneği
Mesul müdürü : Hamit Ören
İdare yeri : Tepebaşı No. 111 — İstanbul
Nüshası : 125 Kuruş
Yıllık abone : 5 Lira
Basıldığı yer : Kulen Basımevi - Galata

Revue Maçonique
Adresse : Tepebaşı No. 111, İstanbul

İstanbul 15 Ocak 1962

TÜRK MASON DERGİSİ

Türkiye Mason Derneği tarafından üç ayda bir neşrolunur

Yıl : 12 ★ İstanbul, Ocak 1962 ★ Sayı : 45

Muhtelif memleketlerdeki Mason teşkilâtı, müşterek gayede ve idealde birleşme bakımından üniversel, fakat herbiri kendi memleketi bünyesinde tamamiyle müstakil, millî bir müessesedir.

2397

KOLTUK ve İNSAN

★ Prof. Mukbil GÖKDOĞAN ★

Bu yazımla arzetmek istediğim fikir; kısaca "Koltuk ve İnsan" kelimeleriyle tavsif edilebilinir. Koltuk, Sandalya kelimeleri hemen her dilde iktidarın sembolü olmuş gibidir. Taç ve Taht'ta böyle... Zaten taht'ta bir nevi koltuktur. Koltuk kolun bedenle birleştiği yerede derler. Koltuk, nikâhtan sonra gelin ve güvey'in bir arada, yanyana bir koltukta - daha doğrusu kanapede - oturup merasime katılmalarını da anlatır. "Koltuk merasimi"de derler buna... "Yine koltuktasın" ifadesi birinin himayesinde ve itibarda bulunulduğunu işrabeder. "Koltukta gitmek" te kendinde bir marifet bulunmaksızın başkasının himayesine girmek manasına gelir. "Koltuk anbarı" sanayi işletmelerinde elaltında bulundurulan pek lüzumlu malzemenin depo edildiği ve hemen oradan tedarik edilebileceği bir yerin adıdır.

Koltuk veya iskemle, sandalya'nın diğer dillerdeki karşılığı latince (Cathedra), grekçe (Kathedra, kata-aşağı. thezesthai-oturmak) aslından geliyor. Aslî maddesi önceleri,basitten kıymetlisine kadar türlü türlü tahtadan, sonraları mermerden, madenlerden ve bunların terkibi ile deriler, türlü ipekliler, kadifeler, kuştüyleri, daha sonra plastik ve kauçuk mürekkebatından istifade edilerek meydana getirilen, dört ayaklı, arkalıklı veya arkalıksız ve bir kişilik oturma ve dinlendirme vasıtasıdır.

Herşeyin türlü türlüsü olduğu gibi koltuk'un da var: Dişçi koltuğu veya sandalyasından tutunuzda ölüm sandalyasına ve döner koltuklara kadar. Fakat iktidar koltuklarının bu seride hususi bir yeri vardır. Mesela dişçi

koltuğuna hiç kimse seve seve oturmak istemezde bir makamı temsil eden iktidar koltuğu için ne yarışlar göze alınmaz ?

Koltuk, günlük hayatımıza iyice girmiştir. Ençok münasebetimiz olan eşyaların başında gelir ve hakikaten rahat bir koltuk çok ta sevilir. Müteveffa Poincare'nin de iyi bir kıtap ve ışıkla beraber sevdiği üçüncü şey rahat bir koltuktu. Saahiden ne güzel şeydir o. Yorgun argın işinizden geldikten sonra, vücudunuza uygun, nizami ölçülü, iyi bir koltuğa kendinizi bıraktınız mı... hafif bir müzik... ve o arada çubuğunuzu tellendirerek içeceğiniz bir fincan kahve sizi on onbeş dakikada ev havasına sokuverir. Günün gürültülerini kafanızdan atar, kendinize döner ve kabiliyetinize göre nefis mürakabesinde bulunur, günün muhasebesini yapar ve bir OH diyebilirsiniz.. Bukadar şeye vasıta olabilmek hiç te fena değil...

Bugün elimizde Milattan önce beşinci ve altıncı asra ait modelleri bulunan oturma vasıtalarından, iskemlelerden de görüyoruz ki insan oğlu daima arıyor, çalışıyor ve buluyor.

Tarih boyunca kısa ve sür'atli bir yürüyüş yaparsak Tanrıların, Hükümdarların, büyük ruhanilerin, hakimlerin hep bu oturma vasıtası ile sıkı münasebetleri olduğu görülür. Önceleri çok mütevazi ve alçak olan bu alet sonraları yavaş yavaş şan ve şerefle mütenasip olarak yükselmeğe başlamış, içine birkaç basamakla, daha sonra merdivenle çıkılanları yapılmıştır.

Zamanla şahıslara mahsus pek hususi oturma yerleri, mümtaz makamlar yeretmeğe başlayınca bu yerlere, kazaen, başkalarının oturmasını önlemek için kilit bile takılmaya başlanmıştır. Hulasa, koltuk hemen hemen oturanın şan ve şerefile mütenasip bir tezyinata sahip olmak üzere kuvvetli hayvanların baş ve pençe figürleriyle donatılmıştır. Roma imperatorluğunda bir aralık, adeta, bu-

günkü mühür makamında, şahsi bir rütbe alameti de olmuş ve her senatör sandalyasını, koltuğunu yanında hatta evinde bulundurmağa mecbur kalmıştır. Selâhiyeti dışında bu koltuklara oturanlar idam bile edilmişlerdir.

Bugün, resim halinde veya kalıntılarıyla bilinen eski, meşhur koltuklar arasında bilhassa : Niniv eski abidelerinde görülen, arkalıksız aslan ve boğa bacaklı sandalyalar, Partenon frizinde Zeus'un arkalıklı, sfenksli-kanatlı-, ve hayvan bacaklı dörtköşe sandalyası, Ravenna'da (550) doma daki fildişi bişof sandalyesi, Bizans eseri olarak altıncı asırdan kalan ve akasyadan olan ağaç kısımları epeyce çürümüş bulunan fildişi ve altın oymalı figürleriyle meşhur ve Roma'da saklanan St. Peter'in koltuğu, senatör Pudens'in üç kilit altında saklanan ve yüz senede bir teşhir edildiği rivayetedilen - apokrifal - (Chaise curule) makam koltuğu, Louvre'da teşhiredilen dökme bronzdan, hayvan başlı ve ayaklı ayakları olan Dagobert sandalyası meşe ağacından yapılmış (926). İngiliz kralı I. Edward'ın gotik stilli koltuğu, Şah İsmail'in İstanbul, Topkapı müzesindeki koltuğu, Aachen da-Münster- deki mermerden kral koltuğu-Karolin-. İngiliz B.·. Üs.·. larının oturdukları on kadem yüksekliğindeki aslan başlı kollu ve mavi kadifeli koltuk (1791) sayılabilir.

Koltuk ve iskemlelerde 17. asır ortalarına kadar döşemeye rastlamıyoruz ve hemen hemen hep meşe kereste kullanılmıştır. Kadife, ipek ve Venedik'te yapılıp dünyaya oradan sevkedilen gümüş levha kaplamalarla tezyin daha sonralarıdır. Bu işde en çok ileri giden memleketler Fransa ve Hollandadır.

16. asrın Dante (İtalyan) iskemleleri ile 18. asrın Chippendale (1760 - 70 deri arkalıklı) (1775 - 80) ve Heppelewhite (Çin, 1780 - 85) iskemleleri pek moda olmuştur. Koltukçuluğun altın devri 18. asra rastlanır ve Fransa ve İngiltere'dedir diyebiliriz.

İşte böylece yaptığımız bu kısa seyahatte asırlar boyunca sürüp giden ve insanla beraber değişen, alçaktan başlayıp yükselen, basit tahtadan başlayıp altın kakmalara, som altınlara, yakutlularına kadar yapılan bu koltuklara hep insanlar oturup kalkmışlardır. Bunlara oturanlar arasında koltukları kadar dahi meşhur olamadan toprak olmuşlar pek çoktur. Hele iktidar koltuklarına...

Bu sakin, sessiz, sedasız duran, dört ayaklı, bazan arkalıksız, fakat asrımızda hep arkalıklı ve döner hale getirilmiş olan iktidar koltukları, içine, sırası gelmiş olanı alır almaz, onu, öyle bir sihirle sersemletmeğe, şarhos etmeğe gayrek ederki hazırlıksız olanın pek kısa bir zamanda kendinden geçmesi kolaylıkla mümkündür. Tarih bunu da gösteriyor. İmparatorlukların hemen hepsinden acıklı ve daima insanlığın yüz karası kalacak olan yüzlerce, kanlı misal vermek kabildir. Yalnız bizi ilgilendiren tipik bir tanesini vereyim. 4. asrın başına (305) kadar 21 sene imparatorluk yapmış olan (Diocletian, 245 - 313) Roma eyaletlerinden Pannonia'ya yaptığı bir seyahatte takdirettiği ve seçtiği dört mümtaz ustadan Apollo'nun arabası üstünde ve yekpare taştan büyük bir heykelinin yapılmasını ister... Kardeşliğimizin prototip müessesesi olan mimar kolejlerine mensup olan bu 4 üstad pagan mabudu olan Apollo'nun heykelini yapmağı türlü bahaneler ihdası suretiyle reddederler ve diğer işçiler ve filozoflarla yapılan toplantılardan sonra bu netice imparatora bildirilir. Çırak Simplicius ta bu Üstadlara iltihak etmiştir. İmparator, bu beş taşçı üstadın önce diri, diri akreplere sokturularak öldürülmelerini tasvib etmişken, kararı veren hakimin hemen o anda koltuğunda can vermesi üzerine, bunları diri diri, kurşun tabutlar içine zincirleterek Tuna'ya attırmıştır, ayrıca kolejleri de kanun dışı edip kapatmıştır.

Operatif M.·. luğun evliyaları sayılan ve (Dört taçlılar-Quatuor Coronati) diye anılan martirler bu Üstad-

lardır. Sonradan cesedleri sudan çıkarılarak bir hristiyanın evinde muhafaza edilmiş ve hadisenin devamı ile ilgili ve dillerine kurşun takılıp ölüleri aç köpeklere parçalatılan dört askerinki ile birlikte 9 olarak, Dörttaçlılar adına izafe edilen Caelian tepe (Hill) sindeki bir kiliseye gömülmüşlerdir. Yine bu Üstadlara izafeten Kasım 1884 te kurulan 2076 sayılı Quatuor Coronati adlı İngiliz L.·. sı da o zamandanberi bol ve müsbet çalışmalarını KK.·. in istifadesine arzetmektedir.

Bu kısacık Kıssa'dan çok hisse çıkarmak kabildir. Zaten adam olanlara, yahut mayası temiz bulunanlara sembollerle dahi, neler, neler anlatmanın mümkün olduğunu hep biliriz.

İktidar koltuğu, herkesce bilinen, öyle garip bir şeydir ki, sizi kırk yıldır tanıyan'dan hiç tanımıyana kadar herkesi, siz onun üstüne oturur oturmaz, birdenbire değiştiriverir. En yakınlarınız bile, siz de bir değişiklik umdukları için, ona kendilerini hazırlarlar ve sizde o değişiklik olmamışsa bile onların o hazırlığı derhal farkedilir. Onları başka türlü görür ve bulursunuz. Hiç tanımadığınız insanlar sizi göklere çıkarır, yaptığınız bir yanlışı farkedip düzeltmeğe kalkarsanız, resmî yakınlarınız bunun, yanlış değil, bir isabet olduğu hususunda sizi iknaa çalışırlar ve işin kötüsü bunları durduramazsınız. Koltuğa oturmadan önce size yasak olduğunu bildiğiniz birçok şeylerin bu sefer, ihtara bile sebep olmadan, yapılabildiğini görürsünüz; Takdir bile edildiğiniz olur. Halk seviyesinden ayrılmış olduğunuzu, derhal farkedersiniz. Kapılarınız kendi kendine açılır, Papuçların tozunu bile ayaklarınıza kapanıp silmek isteyenler bulunur. Makam arabanızın sağ köşesinden sol kenara, küçücük bir kayma hareketi yaparak - inerken - rahatsız olmayınız diye şoförünüz, trafik kaideleri hilafına, arabayı bir U dönüşü yaparak, heryere, mutlaka sağdan yanaştırmak gayretini gösterir. Bir dediğiniz iki olmaz, türlü türlü yol-

lardan ve kanallardan burnunuza para kokusu üflenir, kadın kokusu esdirilir. Her dediğinize evet ve her yaptığınıza da tam ve mükemmel denir.

M.·. lar, kainatı temsileden bu küçük atelyelerde koltuklarını en muhteşemlerini temsil eden şu koltuklarda talim ve terbiyelerini ikmal ederek hayat tatbikatı için hazır hale gelirler. Nefse hakimiyet terbiyesindeki rolünü hiç gözden kaçırmamak gerekir. Böylece cilalanan cevherin İnsanlık yapısı'nda yer almasında sayısız faydalar vardır : Bünyesini sağlamlaştırır. Yeter ki Başmimar'ın da zevk ve arzusuna göre hazırlanmış olsunlar. Onun için :

o İttihad zincirini unutur da tasavvur ettiğin iyilik, güzellik ve asaleti ve faydalı şeyleri yalnız başına ortaya çıkarabileceğini ve başaracağını sanırsan,

o İnsan şahsiyetinin, iyi huylarının belirip gelişmesiyle faydalı olacağını düşünmezsen,

o Mevki hırsının zihni bulandırdığını, kalbi katılaştırdığını ve yalancılığa sevkettiğini, kibrüazamet ve gururun insanı öyle külfetlere sokup sonunda etrafındakilerin esiri haline düşürdüğünü ve fakat yüksek bir mevki işgalinden zatin, bu mevziin kudret ve nufuzunu, hakikatın yayılıp dağılmasına sarfeder ve hayırlı işler için kullanırsa, insanların yükselmesine ve iyiliğine hizmet ettiğini, unutursan böyle koltuklara oturmağı asla düşünme ve kabul etme! Biliyorsun ki kuvvet, aşk ve muhabbeti tanımaz. Koltuk ise hamruhlulara bu kuvveti veriverir. İhtirasları tahrik eder, zulüm ve cinayeti teşvikeder. Halbuki biz M.·. lar itidalı temineden mülayim ahlaka sahip olmadıkça kuvvet ve kudret arzu etmeyiz.

Biz her kademede, bu ahlakı türlü formlarıyla telkin ve talim etmezmiyiz? ve bunun tatbikatını istemez-

miyiz? Esasları kalbimizde olmayan faziletleri kendimizden dışarda bulmak imkânı olmadığını söylemezmiyiz ? Kaybolan M.·. u pergelle, gönye arasında aramazmıyız ?

Asırlar boyunca, kıl kadar değişmeden devamedip gelen ve asla değişmeden ebediyyete kadar devam edecek olan ana kanunlarımızı büyük Confuzius ikibinbeşyüz yıl önce nasıl dile getirmiş. (551 - 479 İ.Ö.) Koltuğa oturacak adamın, millete hükmedecek kimsenin (hükümdar) vasıflarını ve uyması lazımgelen şartları dokuz olarak tesbiteder ·

1 — Ahval ve harekatını asilleştirmek,

2 — Hörmete layık insanları takdir etmek,

3 — Yakınlarına karşı hassas olmak ve onlara karşı vazifelerini yapmak onları unutmamak,

4 — Yüksek dereceli devlet memurlarına dikkat etmek, fikirlerini almak,

5 — Bütün hizmetlilerin menfaat ve geçimi ile yakından ilgilenmek,

6 — Bütün Halk'a Baba olmak,

7 — Faydalı san'atların öğrenilmesini, yayılmasını teşvik etmek,

8 — Uzak memleketlerden gelen yabancıları dostça karşılamak, onlara iyi muamele etmek,

9 — Memleket kibarları (prensler) ile de meşgul olup onları kenarda bırakmamak.

Bunların hangi birinde biz yokuz ? Ve hangisi yapılmadığı zaman, hangi devrede, bugün ve yarın, adil ve muvazeneli bir idare temin edebilir, kuvvetinizi kullanabilirsiniz ? Bunların hepsi, teşkili için hepimizin azami gayret sarfettiği cemiyet için en faydalı şeyler değil mi ? Ve biz

cemiyetlerin devamına mani ve dağılmasına sebep olan şeylerden kaçmazmıyız ?

Dikkatle tetebbü ve takib olunduğu takdirde, orta akıllı bir insanın kendini öğrenmesi ve kullanabilmesi için M.·. luktan pekçok alacağı bulunur. Böyle gelişen bir kimsenin biraz önce sihirli hallerinden bahsettiğim koltuklardan hangisine nasip olursa olsun ve nezaman olursa olsun, oturmasından hiç korkulmaz... O bindiği atı ustalıkla idare eden bir suvari gibidir. Onun için bir M.·. iktidar koltuğuna, kabuledip oturduğu zaman da, reddedip oturmadığı zaman da şereflidir.

Ancak reddedip oturmadığı zamanda ise, ne yapmak ve ne demek istediğini anlayarak takdir ve tasvib etmeliyiz.

M.·. her iki halde de vazifesini yapmış sayılır ve takdir kendisinindir. Çünki kendini en iyi o bilir.

K.·. U.·. Y.·. kalb gözlerimizi açık bulundursun ve nurunu yolumuzdan eksik etmesin! Amin.
Ekim, 1961. Topağacı

İstanbul.

Bibliyografya

A. O. C. vol. xxxi (Gordon Hills)
Brockhaus 57.
Confuzius, Lin Yutang, Fischer, 57.
Encyclopedia Britannica
Encyclopedie Grolier, 47-48.
Freemasons' Guide and Compendium, Bernard E. Jones. Macoy, 50.
La Rousse du xx.si=cle
New Age, September 961.
Regius MS. 1390.
Ritüellerimiz.
M. G. B.·. Müsavat L.·.

YAHYA KEMAL, ESKİ MUSİKİMİZ VE ESKİ ŞİİRİMİZ

★ Porf. Vehbi H. ERALP ★

İleride Yahya Kemal'in şiiri üzerinde araştırma yapmak istiyecekler, bir çok mes'eleler arasında, öyle sanıyorum ki, şu iki sual ile de karşılaşacaklardır : bu şiirin eski musikimizle ve eski şiirimizle yani Divan şiiriyle münasiberleri nedir ? Hemen söyliyeyim ki bu iki mes'eleyi bütün genişliği ile ele almak imkânına sadece Yahya Kemal'in şahsıyla ve şiiriyle yirmi beş yılı bulan yakın bir temasın bana öğretdiklerini, düşündürdüklerini söylemek istiyorum. Bunlar belki de bu yolda bir araştırma yapmak isteyenler için birer ip ucu olabilir.

*
**

Yahya Kemal eski musikimize hayrandı. Bunu yalnız şiiriyle değil, sözleriyle ve yaşayışla da göstermiştir. Önce bu musikiye bir minnet borcu vardı : Dokuz yıl Pariste kaldıkdan sonra 1912 de İstanbul'a döndüğü zaman burası ona kasvetli, içinde yaşanılmaz bir şehir gibi görünmüşdü. Bu sıralarda bir dostu kendisini bir toplantıya çağırıyor ve Yahya Kemal orada bir def'a Tanburî Cemil beyi dinliyor; bundan sonra gözlerinden bir perde sıyrılmış gibi, Şair İstanbul'u da Vatanı da başka türlü görmeye, başka türlü sevmeye başlıyor. Bildiğiniz gibi Yahya Kemal'in şiirlerinden biri "Tanburî Cemil'in ruhuna gazel" adını taşır. Bu onun üzerinde en çok emek harcadığı gazellerinden biridir; kendisi en çok bu gazelini beğenirdi. Böylece Yahya Kemal'in eski musikimize olan bağlılığının temelinde yaşanmış bir hayat tecrübesi vardır.

Bundan sonra Yahya Kemal'in eski musikimize bağlılığı gittikçe artarak ömrünün sonuna kadar devam edi-

yor. Moda'da oturduğu yıllarda udî Nevres'le sık sık buluşıyor; Tanburacı Osman Pehlivan'dan kahramanlık türkülerimizi zevkle dinliyor; Refik Fersan, Fahire Fersan, Münir Nureddin Selçuk ve daha bir çokları zamanla onun yakın dostları arasına giriyor. Tertip ettiği toplantılarda Yahya Kemal daima musikiye de bir yer, hem geniş bir yer vermek isterdi.

Bu bağlılığın başka bir sebebini Yahya Kemal'in milliyetçiliğinde bulmak kabildir. Yahya Kemal'e göre Türk milleti şiirden çok musikide başarı göstermiştir. Bu sahada mümkün olan en yüksek dereceye ulaşmışdır. Ona göre Türk milletinin ruhunu en iyi ifade eden bir san'at da musiki idi. "Eski musiki" adını taşıyan şiirinde :

Çok insan anlayamaz eski musikimizden
Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden

diyor ve şöyle devam ediyor :

Açar bir altın anahtarla ruh ufuklarını,
Hemen yayılmaya başlar seda ve nur akını,
Ve seslenir büyük 'Itrî, semayı örten ruh,
Pişinde dalgalanır bestesiyle Seyyid Nuh,
O mutlu devrede 'Itrî'ye en yakın dost,
Işıklı danteller bestekârı Hafız Post...

Ve biraz aşağıda :

Bu sazların duyulur her telinde sade vatan

diyor. Yüz elli yıl süren ve Hamamî zade İsmail Dede ile sona eren bu muhteşem devrin eserlerinden bir çoğu, ne yazık ki, notasızlık yüzünden kayb olmuştur. Onun ikinci bir üzüntüsü de, eski büyük bestekârlarımızın hayat ve şahsiyetleri hakkında pek az şey bilmemizdi. O, eski bestelerimizin, milletçe en çok övüneceğimiz eserlerden olduğuna inanırdı; 'Itrî'nin Nevakâr'i, Sinan'ın Süleymaniyesi gibi, muhteşem bir abide idi.

Böylece musikimiz Yahya Kemal'in şiirine ilham veren büyük kaynaklardan biri olmuştur. Deniz gibi, musiki de, onun sık sık kullandığı temalardan biridir. Mısralarında beste, şarkı, musiki, nağme, elhan, saz sözlerine, bu fikirlerin uyandırdığı hayallere ve benzetmelere rastlanır :

Belki hala o besteler çalınır
Gemiler geçmeyen bir ummanda.
Bir lahza bir pancur açılmış gibi yazdan
Bir bestenin sesi yükseldi Boğazdan.
Vaktaki sular şarkılar inlerken ağardı,
Mevsim sonu öyle bir zaman ki,
Gaip bir musikiydi sanki.

mısr'aları şu anda hatırıma gelenler arasındadır. Bir güzeli sözle anlatmak kabil olmayınca, Yahya Kemal bunu ancak musikinin başarabileceğini düşünüyor :

Tavsifi musikiye bırakmak diler Kemal
Bulmaz lisanda nağme sena-han olan sana.

Yahya Kemal'in bazı şiirleri de doğrudan doğruya musiki ile ilgili bir başlık taşır; Deniz türküsü, Kar musikileri, Akşam musikisi gibi. Bunun dışında Şair bazı şiirlerini - ve bunlar en güzelleri arasındadır - 'Itri'ye, İsmail Dede'ye, Tanburî Cemil'e ayırmış bulunuyor. Eski musikimize olan bağlılığını hesaba katmadan, Yahya Kemal'in şiirini bütün cepheleriyle izah etmek mümkün değildir, sanırım.

Bu münasebetle bir mes'ele daha hatıra gelebilir : Musiki ile Yahya Kemal'in mısralarındaki ahenk arasında bir bağlılık var mıdır ? Mısraların ahengi ile, musikideki ahenk, melodi büsbütün ayrı şeyler olduğuna göre, böyle bir mes'ele ortaya atmak ne derece doğru ve ye-

rinde olur ? Tamamiyle teknik bir mes'ele olan bu nokta üzerinde hiç bir fikrim olmadığını söyliyeceğim.

***

Cenab Şahabeddin'in 1331 - (1915) de basılan "evrakı eyyam" adında bir eseri vardır. Bu kitapta Cenap daha önce yazdığı makalelerden bazılarını bir araya toplamışdır. Burada "Edebiyat" başlıklı yazıda (S. 249) şu cümleleri okuyoruz : "Yeniçeri şarkıları Yeniçeri kıyafetinde dinlenebilir, Tarih-i siyasimizde Lâle merakı devri nasıl geçmiş, gitmiş ise tarih-i edebiyatımızda da Gazel devri artık yaşamamalıdır... Eski şiirler fena değil, fakat ölü! Ölüm hayatdan o kadar uzakdır ki, öleni az çok unutmalıyız."

Halbuki bildiğiniz gibi, Yahya Kemal bu tarihten çok sonra gazel, Rubaî, Terkibi bend şeklinde şiirler söylemiş, eski şairlerimizin beğendiği bazı gazellerini tahmis, teştir etmiştir. Ben burada Divan şairlerinin Yahya Kemal üzerindeki tesirleri gibi pek şümullu, ve selâhiyetimi aşan bir mes'eleyi ele alacak değilim; sadece Yahya Kemal'in neden gazel, Rubaî gibi artık zamanı geçmiş sayılan şekilleri kullandığını anlatmaya çalışacağım.

Önce şunu söyliyeyim ki Yahya Kemal eski tarzdaki şiirleriyle yenileri arasında hiç bir fark gözetmezdi. Her ikisine de ayni derecede bağlı idi ve hepsini ayni şiir anlayışıyla, ayni ihtimamla söylemeye çalışırdı. Onun bazılarınca garip, hatta anlaşılmaz gibi görünen bu durumunun sebepleri nelerdir ?

Yahya Kemal'e göre her ikisi de Edebiyat adı altında toplanmakla beraber şiirle nesir birbirinden ayrı iki san'atdır. Gerçi şiir de nesir gibi, kelimelerden meydana gelir; fakat kelimelerin hatta vezinli ve kafiyeli bir şekilde bir araya gelmesi bir sözün şiir olması için yeter değildir; Burada ayrıca Yahya Kemal'in "derunî ahenk"

dediği ve kelimelerin istifinden doğan bir iç aheng'in elde edilmesi icap eder. Misrai mısra yapan vezin değil, bu iç ahenkdir. Bu hususiyetiyle şiir nesirden ayrılır ve musikiye yaklaşır. Amma şiir ne nesirdir, ne musikidir; ikisi arası ayrı bir san'attır. Bunun içindir ki gerçek şiir nesre çevrilemeyen sözdür. Nesirle söylenebilecek sözü şiirle söylemeye kalkışmak, "su verirmisiniz" diyecek yerde keman çalarak su istemeye benzer. İşte bütün kusurlarına rağmen Divan edebiyatı şiirin bu hususiyetini tamamen anlamış değilse bile, sezer gibi olmuştu. Mısra'ın birliğine ve bütünlüğüne saygı göstermişti. Bu yüzden Divan edebiyatından yaşayacak bir nesir kalmadığı halde, güzel mısralar, güzel şiirler kalmışdı. Bu mısralarda kullanılan kelimeler eskimiş olsa bile, şive ve eda Türktü, bizimdi ve böyle olduğu için bizim ruhumuza hitap edebilirdi. Nedim :

Eyvah şu üç çifte kayık aldı kararım
Şarkı söyleyup geçti bir afet var içinde

Yahut Baki :

Biz müttekâyi zerkeşi caha dayanmazız
Allahadır tevekkülümüz itimadımız

derken bunu yapmışdı. Halbuki yeniler, bilhassa Edebiyatı Cedide'ciler ne yapmışlardı ? Çok daha sonra yaşadıkları, gerçek şiirin ne olduğunu anlamak imkânına sahip oldukları halde, bu anlayışa ulaşamamışlardı. Bu yüzden eski edebiyatı aşağı - yukarı toptan inkâr etme yoluna sapmışlardı. Onların gözünde gazel söyledinizmi eski oluyordunuz, beş para etmezdiniz, "sonnet" söyledinizmi yeni oluyordunuz, gerçek şairdiniz. Bunlar şiirin özüne değil, kalıbına, kiyafetine bakıyorlardı. Sonra bunlar şiirde esas olan söyleyişe varamamışlardı. Türk söyleyişi yerine, Yahya Kemal'in tabiriyle, alafranga bir söyleyiş getirmişlerdi. Nihayet mısra'ın birliğini kırmak, şiiri nes-

re yaklaştırmak istemişler, bunu bir marifet saymışlardı. Yahya Kemal'in şiiri, öyle sanıyorum ki, bir bakımdan Edebiyatı Cedide, Serveti Fünun şiirine bir reaksiyondur ve bu şiiri anlayabilmek için bu noktayı daima göz önünde bulundurmak gerektir. Hele bunların içinde Cenab, yanılmıyorsam Yahya Kemal'in tam zıddı olan bir kutuptür. Onun biraz önce zikrettiğimiz cümleleri, Yahya Kemal'e göre başdan aşağı yanlışdır.

Yeniçeri şarkıları, güzel olmak şartiyle, sadece Yeniçeri kıyafetinde değil, caket pantalonla da dinlenebilir. Bugünde pekâla gazel söylenebilir. Güzel olmak şartiyla, eski ölü değildir, dip diridir ve yenidir ve böyle olduğu için çirkin olan yeniden daha canlıdır. Esasen Yahya Kemal'e göre san'atte eski ve yeni yoktur, güzel ve güzel olmayan vardır. Birincisi canlıdır ve daima yaşar, ikincisi ise zaten ölü doğmuşdur ve bir zaman için yaşar gibi görünse de sonunda ölüme mahkûmdur. Yahya Kemal ile mesela yine bir Cenab arasında şiir anlayışı bakımından ayrılığı hatta zıdlığı elle tutulur bir şekilde göstermek için Cenab'ın bir sözünü misal olarak alacağım. Ruşen Eşref Unyadin'in Edebî Anketine, "diyorlarki" de, verdiği cevapta Cenab, Tevfik Fikret'in "Nedim" manzumesinin bütün Nedim divanından güzel olduğunu söyliyor. Halbuki, pek iyi biliyorum, Yahya Kemal'in gözünde, Nedim'in güzel bir gazeli bütün "Rübabi Şikeste" den daha güzeldi.

Yahya Kemal tanzimattan sonra gelenlerin şiirimizde gerçekleştirmeleri icap ettiği halde gerçekleştiremedikleri Rönesansı başarmaya çalışan şairdir. Bunu yapabilmek için o bir yandan Batıdan edindiği gerçek şiir anlayışına, bir yandan da Divan şiirine baş vurmuştur. Tıpkı Avrupa'da Rönesans adamlarının eski Yunan ve eski Roma'ya baş vurmaları gibi... O arkasında Hamid'leri, Fikret'leri, Cenap'ları değil, daha çok Nedim'leri, Naili-i kadimleri görmüştür. Gerçi bunu Gazel, Rubaî söyleme-

den de yapabilirdi ve nitekim yeni şiirleriyle yapmıştır da... Belki gazel, Rubaî söylemekle Yahya Kemal, Divan Şiirine bir çeşit aktualite kazandırarak, eskilere karşı duyduğu minnet borcunu ödemek istemiştir; belki de aynı zamanda şiirin özünün maddî kalıp, kiyafete bağlı olmadığını örnekleriyle göstermeye çalışmışdır.

Son olarak bir başka ipucu daha hatırıma geliyor : belki de en başda gelen bu sebep, Yahya Kemal'in yaradılışı ve yaşayışıdır. Şair her zaman rind bir hayat sürmek istemiştir. Rindce yaşayış onun gözünde en yüksek hayat felsefesi idi. Bu felsefeyi üstün bir kudretle ifade eden Hayyam'ın rubailerini çok severdi; onlardan bir çoğunu yine Rubaî şeklinde tercüme etmişdir. Sonra unutmamalı ki Yahya Kemal'in üç şiiri "Rindlerin hayatı", "Rindlerin akşamı", "Rindlerin ölümü" adını taşıyor. Şairin bu son şiirin ikinci parçasının :

Ölüm asude bahar ölkesidir bir rinde,
Gönlü heryerde buhurdan gibi yıllarca tüter;
Ve serin serviler altında kalan kabrinde,
Her saher bir gül açar, her gece bir bülbül öter!

mısralarının mezar taşına yazılmasını ayrıca vasiyet etmiştir. Gazel, Rubaî gibi şekiller uzun asırlar bu rind yaşayışı ifadeye yarayan en elverişli vasıtalar olmuştur. Ayni ömrü süren, ayni duyguları duyan Yahya Kemal'de elinin altında hazır olarak bulduğu bu şekillerden, eskilerle uzun bir dostluğun verdiği bir alışkanlıkla, faydalanmayı düşünmüş olabilir.

Her gün hayat ve hürriyetini elde etmeğe çalışan insan, buna müstehaktır.

Goethe

II — TABİATTE YARADILIŞ (Enerji) (*)

★ Cemal KIPÇAK ★

Geçen seferki yazımızda maddenin yaradılışının tahlilini yapmıştık. Maddenin, atom denen bir enerji hamulesinin muayyen bir sistem içinde beliren tezarüründen başka bir şey olmadığı anlaşıldı. Bu vaziyette davanın halli çaresinin enerji mefhumunun yaradılışını aramakta olduğu neticesine gidiliyor.

Enerji nedir ?

Bu kelime Yunan'cadır, aslı Energia'dır ve manası (iş gücü) dür.

Mekanik ilminin tarifine göre (iş), kuvvetle mesafenin çarpımından hasıl olur. Bir kilogram ağırlığında bir yükü bir metre irtifaa kaldırırsam bir kilogrammetrelik bir iş görmüş olurum. Bu işi gördüğüm zaman harcadığım enerji, kaldırdığım yükte potansiyel halinde saklı kalır ve yere düşerken geri alınır. Bu suretle mahiyeti beliren enerji, tatbikatta iki şekilde kendini gösterir. Birisi, kullanılabilen faydalı enerji, diğeri ise bir cismin veya bir kütlenin toplu enerjisi...

Faydalı enerji, bir iş görmek için kullanılabilen enerjidir. Akar su, yanan kömür, elektrik. Gibi.

Bir kütlenin toplu enerjisi ise, o cismin potansiyelinin sıfır olması için verebileceği bütün kudret imkânlarının ifadesidir. Meselâ, sükunette 100 derece sıcaklıkta olan bir su kütlesinin, tabiatte en aşağı suhunet olan — 273 derece arasında taşıdığı bütün kaloriler ve bunların dışında mekanik, elektrik, atomik, moleküler enerjilerin hepsi bu fasılda ifade edilirler.

(*) I. yazı Derginin 44. sayısında.

İnsanlar, insanlıklarını ilk hissettikleri anda enerjiyi de hissetmişlerdir. İlk kullandıkları motörler, kendi güçleri ve hayvan gücü olmuştur. Bunların yanında manivela, makaralar, dolaplar gibi vasıtaları da kullanmaya başlamışlardır. Mısırlıların yaptıkları abidelerde, bundan 2000 sene evvel bu gibi aletleri kullandıkları anlaşılıyor. Bundan sonra, su ve hava değirmenleri, körükler gibi aletler de kullanılmıştır.

XVII nci asrın sonlarına doğru buhar makinesi keşfedildi. 1690 da Denis Papen su buharının taşıdığı enerjiyi izaha başlamış, Thomas Newkommen'in makinesi İngilterede çalıştırılmıştır. Bu makine Watt tarafından ıslah edilmiş ve kısa bir zamanda inkişaf ederek bir asır müddetle İngiltere sanayiinin ruhunu teşkil etmiştir.

Buhar makinesi, enerji mefhumunun yaygın mahiyetinin ilk izahı halindedir. Bu makine sayesinde o zamana kadar Lavvazye ve Laplas gibi alimler tarafından ayrı ayrı mefhumlar olarak tarif edilen iş ve hararet mevzularının biri biri ile pek yakın münasebetleri bulunduğu anlaşılmıştır. Bu münasebetin büyük ehemmiyeti vardır. Zira, o zamana kadar hareket yalnız başka hareketlerin kullanılmasiyle meydana geliyordu. Bundan sonra ise ateş hareket haline geçiriliyordu. Bu suretle, mechulat içinde bulunan insanlık ilk defa etrafına daha büyük bir dikkatle bakmanın lazım geldiğini öğrenmiş oldu. Rüzgarların mahiyetini, bulutların teşekkül sebebini, yağmurun yağmasındaki hikmeti anlamaya başladı.

Bu suretle ateşin hareket haline gelmesi, ilim adamlarını mühim problerlerin karşısında bıraktı. Acaba ateşin bu kudreti nereden geliyordu ? Bu kudret muayyen ölçülere tabi mi idi ? Hareketi temin için araya giren su buharını kaldırarak veya yerine başka bir şey koyarak daha geniş neticeler almak mümkün olabilecek mi idi ? Bu sorulara büyük fizikçi Sadi Carnot cevap vermeye çalıştı :

Buhar makinelerinde elde edilen hareket kudreti aslında ateşin kalorik kuvvetinde değil, bu kuvvetin sıcak bir hacımdan soğuk bir hacma geçmesinden doğmaktadır. dedi. Fakat, daha ileriye gidemedi. Bununla beraber, tesis ettiği nazariyede bazı ihtiyat kayıtlarının bulunduğu göze çarpar. Karnonun notlarında, hareket kudretinin kullanıldığı yerlerde bir sıcaklığın meydana geldiğine işaret edilmiştir. Bu suretle, verilen hararetin bir kısmının geri geldiği hakkında şüpheler belirmeye başlamıştır.

Bu husus, 1850 senesinde Clausius tarafından (Hararet ve işin muadeleti) prensipinin tesisi suretiyle izah edilmiş ve fizikçi Jul tarafından da tecrübelerle isbat edimiştir. Bu vaziyette, hareketi sağlayan enerjinin doğuşunu, yaradılışını başka köklerde aramak icap etmiştir.

Ateşin meydana gelmesi için bazı maddelerin yakılması ve bunun kimyevi bir hadise olduğu malumdu. Acaba enerjinin aslını bu sefer de kimyevi bir sistem içindemi aramak lazım gelecek ? Diğer taraftan, hareketin kimyevi tesirlerden sonra husule gelen gazlerin gösterdiği fiziksel değişmelere de tabi olduğu gözden kaçmamıştır. Bu mesele 17 nci ve 18 inci asır fizikçilerinin başlıca tetkik mevzuları olmuştur. Maryot 1620 - 1684 de, gazlerle tazyiklerin arasındaki münasebetleri incelemiş. Boyler, 1626 - 1691 de bu münasebetlerin kanunlarını tesbit etmiş. Gay-Lussac 1778 - 1850 de bu kanunların neticeleri üzerinde çalışmıştır. Bu etüdlerden dikkate değer neticeler alınmıştır :

Buna göre bir gazın hacmı sabit kaldığı zaman sıcaklığı bir derece yükselirse gazın tazyiki 1/273 nisbetinde yükselir, tabiatte — 273 dereceden aşağı sıcaklık yoktur şu halde bu derecenin altında kanunun hükmü cari değildir. Bu derecenin altında esasen madde de bünyevi enerjisini kaybederek mahiyeti bilinemiyen bir sır haline gelmektedir. Bu — 273 derece tabiatte mutlak sıfır olarak kabul edilmiştir. Fezada hakim olan bu suhu-

netin daima sabit halde kalması alimler tarafından (mort calorifik) diye adlandırılmaktadır. İntişar yolu ile fezaya intikal eden bütün sıcaklıklar neticede bu dereceye kadar soğuduktan sonra artık sabit kalmaktadır. Bu durum enerjinin son merhalesimidir ? Bunu tesbit etmek mümkün olamamıştır.

Enerjinin bu suretle iş halinde kendini göstermesi ve fakat mahiyetinin anlaşılamaması karşısında davanın istihalelerle meydana çıkan türlü enerji şekilleri içinde aranılması düşünülmüştür. Bu istihalelerle meydana çıkan enerji tipleri :

Hareket enerjisi, molekül enerjisi, kimyevi enerji, atomik enerji, elektromanyetik enerji, şua enerjisi gibi kısımlardır.

Hareket enerjisi, cazibe hareketlerini ve mekanik enerjiyi izah eder. Cazibe kuvveti enerjinin en umumi ve hakim şekli gibi görünmektedir. Tabiatte bu kuvvete bir çok yerde rastlanır. Yıldızların biribirine yaptıkları tesir, arzın çekimi, cisimlerin molekül çekişmeleri atom çekirdeği ile elektronlar arasındaki çekişmeler bu enerji faslındadırlar.

Dünyamızda tesirini her zaman hissettiğimiz yer çekimi, her yıldızda ayrı ayrı mevcuttur ve şiddeti yıldızın kütlesiyle mütenasiptir. Bu suretle her yerde kendini gösteren ve her mefhumun aslına giren bu kudretin evvelini tesbit etmek mümkün olamamıştır, mahiyeti hala esrar içindedir.

Molekül enerjisine tabiatte bir çok yerde rastlanır. Cisimlerin gösterdiği hacım değiştirme, tazyik, şekil değiştirme, sıvı halden sert hale veya gaz haline geçme, kaynama, buzlaşma, karışma, kaynaşma, elestikiyyet, ses çıkarma, nebatların içinde usarenin dolaşması ve saire gibi hadiseler bu enerjinin eseridir.

Kimyevi enerji, cisimlerin biribiriyle birleşerek veya

bribirinden ayrılarak başka cisimler veya başka enerji şekilleri göstermesiyle anlaşılır. Kömürün yanması akümülatörün dolması veya ceryan vermesi, dinamitin patlaması, nebatların güneşten gıda almaları hep bu enerji sayesinde mümkün olmaktadır.

Atomik enerji —: radyomun neşrettiği şualarla mahiyeti anlaşılan bu enerjinin azameti malum. Bir gram radyomdan bir saat zarfında intişar eden kalori miktarı 132, bir kilo radyomun vereceği kalori dört buçuk milyar kaloridir. Bir kilo eyi vasıflı taş kömürünün verdiği kalori miktarı ise yalnız 8000 dir.

Aston tarafından icat edilen spektrograf aleti, atomun proton, nötron ve elekteronlarının kütle ağırlıklarının hassasiyetle ölçülmesini mümkün kılmıştır. Bu ölçüler sonunda elde edilen ayrı ayrı ağırlıklar, atomun toplu ağırlığından daha hafif gelmiş, aradaki farkın ayrılış sırasında intişar eden enerjiye ait olduğu tesbit edilerek enerjinin tartılabilir mahiyeti meydana çıkarılmıştır. Bu keyfiyet, Aynştayn tarafından tesis edilen izafiyet sistemi içinde de nazari olarak izah edilmiştir.

Atom enerjisinin keşfi, güneş ve yıldızların verdikleri muazzam enerjinin izahını da mümkün kılmıştır. Güneşin bu kudreti helyomun devamlı sentezinden doğmakta, yıldıklarda ise, lityom, glüsinium, bor ve hidrojenin devamlı olarak istihaleye uğramaları harareti milyonlarca dereceye yükselterek büyük bir enerji meydana getirmektedir. Bazan, ecram arasında vukua gelen muazzam indifalar, bir haftalık zaman içinde güneşin yüz milyon senede verdiği enerji miktarında bir kudret intişarına sebep oluyor. Bunların neden ileri geldiği bir türlü anlaşılamıyor.

Atom bombasında üranyum 235 maddesinin veya plütoniumun çekirdeği bir serbest nötronla çarpışarak parçalanmaktadır. Serbest nötronlar, kozmik şuaların te-

siriyle tabiatte bulunmaktadırlar. Bu suretle parçalanmadan meydana gelen yeni nötronlar, tekrar diğer çekirdeklere çarpmakta ve zincirleme bir dağılma hasıl etmektedir. Bu dağılmadan, genon, kripton gibi bir takım yeni atomlar hasıl oluyor. Bunların husulünden arta kalan enerji, bombanın infilak kudretini teşkil etmektedir. Bu muazzam kudreti Aynştayn hesaplamıştır. Bu hesaba göre, herhangi bir maddenin bir gramının şua haline getirilmesi herhangi, atomik bünyesinin muadil olduğu enerji 20 bin milyar kaloriye muadildir.

Maddenin atomik bünyesinin izahını yapan Jan Perren şöyle demektedir :

Fezada biribirini çeken veya iten maddeler etrafında husule gelen ve her çeşit maddenin aslındaki sırrı teşkil eden, foton, proton, negaton gibi mahiyetlerini ancak tahmin yoluyla tayin edebildiğimiz çeşitli zuhurat, dağıtılması asla mümkün olmayan ve her şeyin aslını teşkil eden ele geçmez, tutulmaz, anlaşılmaz, bilinmez bir heyula olan ve kainatın ruhunu teşkil eden mefhumun bin türlü tezahüründen bir zerre olmaktan başka bir şey değildir. Bu mefhum Enerji'dir.

Elektromanyetik enerji —: Bu enerjinin keşfini miladdan 7 asır evvel Thales'e atfederler. Bu keşif, kehrübanın bir kumaşa süründükten sonra kağıt parçalarını çekmesiyle meydana çıkmıştır. Hintliler de turmalinin ısındıktan sonra külleri çektiğini bilirlerdi. 1600 senesinde kıraliçe Elizabetin doktoru Gilbert, camın da aynı hassaları gösterdiğini tesbit etti. Buna rağmen elektriğin ilk etüdleri 17 nci ve 18 inci asırlard ayapıldı. Bu enerjinin tezahürü iki şekilde vakidir : Biri, tellerle uzaklara nakledilebilen elektrodinamik, diğeri maddenin bünyesinde bulunan elektrostatik.

Bu enerji, müsbet ve menfi olarak iki safhada kendini gösterir. Ayni işaretteki elektrik kudretleri biribirini iterler, aksi işarette olanlar biribirilerini çekerler. Bu

itiş ve çekiş hadisesinin ceryan ettiği mahalle tesir sahası denilmektedir. Fezanın hangi noktasına bakılırsa bakılsın böyle bi sahanın mevcut olduğu anlaşılıyor. Ama, bu suretle kendini gösteren kudretin menşeini anlamak mümkün olamıyor. Elektrikleme sahası mefhumunun nazariyesi tesis edilmek istenildiği zaman mevcudatın teşekkül nazariyyesini beraber ele almak gerekmektedir. Kainatta herhangi bir noktada mevcut elektriğin eserinin hissedilmesi için mutlaka muayyen bir enerjinin ayrıca sarfı gerekmektedir. Bu suretle vukua gelen değişiklik, intişar yolu ile teselsül ederek saniyede 300 000 Kilometrelik bir hızla bütün diğer noktalara yayılmaktadır.

Bir nakilin iki ucunda da elektrik potansiyel farkı teşekkül ederse menfi ceryan tarafında bulunan elektronlar hemen harekete geçerek aynı süratle müsbet istikamette bir akış yapmaktadırlar.

1860 senesinde Jean Christian Orsted böyle bir ceryan akımına tabi bir tel cıvarında puslanın inhiraf ettiğini keşfetti. Bu suretle elektriğin mınatisiyetle olan alakası anlaşılmış oldu. Bir telden geçen elektrik ceryanı telin etrafında manyetik bir saha uyandırdığı gibi, mıknatıs sahasının tahavvülatı da elektrik ceryanı husule getirmektedir. Bu, 1831 senesinde Faraday tarafından tesbit edilen endüksiyon kanunudur.

Bu suretle kanunları vazedilmiş olan elektrik enerjisi, bilindiği gibi, maddenin de temelini teşkil etmekte ve diğer enerji tezahürlerinin tabi olduğu sisteme uyarak kainatın büyük sırrının bir eseri halinde kalmaktadır.

Şua enerjisi —: Bu enerji, intişar yolu ile tezahür etmekte ve fizik dünyasında dikkatle takibedilen safhalar göstermektedir. Elektrikin, hararetin, intişar yolu ile intikalinde vukua gelen türlü hadiseler, ve ışık ve ziyanın intikalında beliren türlü şekiller bu fasılda bulunurlar. Gazlerin ve mayi maddelerin içinde husule gelen dagalanmallar bu enerji hakkında bir fikir vermektedirler. İhti-

zazla intikal eden seslerden insan kulağının zaptedebildikleri saniyede 16 dan 40.000 intizaza kadar olan kısımlardır. Bu ihtizazlar II oktava taksim olunmuştur.

Elektrik dalgalanmaları, saniyede 20.000 ihtizazdan 100 kentrilyon ihtizaza kadar değişmektedir.

Dalga uzunluğu ve ihtizaz sayısı ile mahiyetleri tayin edilen şualanmalar umumi olarak şu suretle tasnif olunmaktadır :

İhtizaz sayısı saniyede bir milyon frekanstan 100 milyon frekansa kadar değişen ve dalga uzunluğu 3000 metre ile 30 metre arasında bulunan şualar radyo şualarıdır.

İhtizaz sayısı 10 milyardan 100 milyar frekasa kadar olan ve dalga uzunluğu 30 santimetreye kadar değişen şualar radar şualarıdır.

İhtizaz sayısı 100 trilyondan bir katrilyon frekansa kadar değişen ve dalga uzunlukları 30 mikrondan 0,8 mikrona kadar değişen, hararet şuaını da temsil eden infraruj şuaları.

Bundan sonra, kırmızı renkten eflatun renge kadar bütün rüyet sahasına renk veren tayıf şuaları bulunmaktadır. Bundan sonra, son derece küçük dalga ve büyük frekanslı ışınlar ültraviyole ışıklarla, mikroskoplarda rüyet sahasını tamamlamakta, bundan sonra radyografik ve radyoterapik ışıkları sağlayan rontgen şuaları Atomun bünyesini teşkil eden alfa, beta, gamma şuaları, ve nihayet kozmik şualar gelmektedir. Bu suretle, frekans ve dalga uzunlukları küçüldükçe mahiyetleri değişen ve enerji dünyasını nihayetsiz bir varlık halinde kaplayan şua hareketlerinin durumu da yine halle muhtaç problemleri ile yaratılış mefhumunun sırları arasında saklı kalmaktadır.

Enerjinin muhtelif şekillerine yukarıdaki izahlarımla biraz temas etmiş bulunuyorum. Bu suretle ayrı ayrı şekillerde kendini gösteren bu kudretin bir şekilden diğer

şekle intikali, hele atomun parçalanmasından sonra artık teknik bir mesele haline gelmiştir. Ancak intikal keyfiyetinin asla tam randımanla olmadığı bilhassa dikkati çekmektedir. İntikal eden enerjinin bir kısmı hararet zayiatı gibi başka bir enerji şekline geçmektedir. Enerji miktarının aynen intikal edebilmesi için, intikal keyfiyetinin mücerret bir sistem içinde vuku bulması gerekir. Tabiatte mücerrer sistem ancak namütenahiye giden hudutlarıyla bütün kainattır, bunun içinde herhangi bir bölümü tam olarak ayırmak kabil değildir. Mevcut bölümlerdeki enerji kütleleri mutlaka şualanma yoluyla diğer bölümlere bazı kısımlar gönderirler ve alırlar. Bu tatbikatta da ima tesbit edilen bir keyfiyettir. Bizim güneş manzumemiz de mücerret halde olmadığından şualanma yolu ile harice büyük kudretler göndermekte, bu suretle de enerjisi gittikçe azalmaktadır.

Kainatın mücerret topluluğu içinde sabit kalan enerjinin acaba şekil değiştirme suretiyle tekrar faydalı hale gelmesi mümkün olabilir mi ?

Bu husus tetkik edildiği zaman görülürki, enerji bir şekilden diğer bir şekle geçerken daima daha güç değişen bir enerji haline inkılap etmektedir. En sonunda da sabit suhunet muvazenesine katılmaktadır. Buna fenni ıstılahta degradation, yani tedenni deniliyor. Bu hassa, enerjinin yalnız kalitesi bakımından manalıdır. Mıktar itibariyla gaybolan bir şey yoktur.

Enerjinin degradation'u ilim adamlarını çok meşgul eden bir hadisedir. Bu hadisenin tahlili için yalnız tabiati tetkik etmek kafi gelir. Bizim sistemimizde başlıca enerji kaynağı güneştir. Bu kütle, kudretini fezaya ışık ve hararet halinde ve saniyede 300.000 Kilometre hızla gönderir. Bu suretle dağılan enerji, güneşten uzaklaştıkça elbetteki ilk hararetini gaybetmekte ve kullanılış vasfını da düşürmektedir. Bu hararet vu şualar güneşten pek çok uzaklara gittikleri zaman ne hale geliyorlar. Bu şe-

kilde, enerjinin sıcaklık halinde nihayetsiz fezanın içinde dağılması nihayette sabit bir enerji topluluğunun potansiel halinde kalmasından başka bir netice vermez. Enerji istihalelerinde süratli ve tabii şekilde vukua gelenler daima degradation husule getirenlerdir. Bunu da alt kademesi hararet enerjisidir. Bütün enerji kademelerinin degrade olan olan nihayette bu hale gelmesi tabii bir icap gibi görünüyor. Bu suretle, nihai safhadaki sıcaklığın da sonunda fezaya dağılması ve termik muvazene içinde sabit kalması kaçınılmaz bir netice gibi görünmektedir. Bu termik muvazene ile neticelenen degradation nedir ?

Bu hususta yapılan incelemeleri iki safhada mutalaa etmek gerekir :

1 — Fenni safha. 2 — Felsefi safha.

Fenni safhada, Kant, Spenser, Arrhenius, Haekel, G. Lebon gibi alimler tarafından yapılan etüdler 10 grupta belirmektedirler :

1 — Güneş manzumesinin sabit ve mücerret olması ihtimali. Ve bu halde enerjinin istihale yoluyla geçireceği safhalar.

2 — Güneş manzumesinin sabit olmaması halinde, fezadaki ecramın çarpışmasıyla yeniden nebülöz teşekkül etmesi ve bu halin devamlı surette tekerrür etmesi.

3 — Güneş şuaının moleküller üzerine tesir ederek onları itmesi muayyen bir mesafeye kadar mümkün görülebileceğine göre bundan sonra cazibe kuvvetinin onları bir araya getirmesi suretiyle yeni bir nebülözün meydana gelmesi.

4 — Fezaya dağılan haruri enerjinin inikâs yolu ile tekasüf ederek yeni bir toplum meydana getirmesi.

5 — Radyoaktif şualanmalarla enerjinin istihaleye müsait bir şekle girmesi.

6 — Madde ve enerji arasındaki münasebetlerin ye-

ni bir enerji istihalesi sağlaması.

7 — Potansiyel enerjinin anî olarak faal hale geçmesi. Halen malum olan kanunlar dışında bazı fizik kanunlarının bu imkânı sağlaması.

8 — İzabe, sertleşme gibi fizik kanunlarının kabul ettiği bir sistem içinde potansiel enerjinin istihale yolu ile aksi tezahürler göstermesi.

9 — Enerjinin, tek istikamette, hiç istihale göstermeden sabit kalmasının fizik yolu ile inkişafı.

10 — Hayatın teselsül suretiyle enerjiyi devam ettirmesi.

Filozofik tetkiklere gelince, yukarıda isimlerini saydığım bilginlere ilaveten, Boltzmann, Buckner, Maxwell gibi ilim adamları tarafından yapılan bu tetkikler de hulasa olarak aşağıdaki kısımlarda belirmektedirler :

1 — (Agnostisisme) theorisi. Kuvvetleri, enerjinin bütün şekil ve mıktarlarını tam olarak bilemiyoruz. İstihale kanunları da aynı durumdadır., Bunların bütün halinde bilinmesinin mümkün olup olamıyacağı münakaşa edilmektedir.

2 — Enerjinin degrade olması hakkındaki kanunlar, henüz kat'i kanunlar değildir, nihai termik muvazenede kat'iyet yoktur, ihtimalî hesaplar, karışmış gazlerin anî olarak biribirinden ayrılmalarını mümkün göstermektedir.

3 — Tabiat hudutsuzdur. Bünyesindeki her varlık da hudutsuz olmalıdır. Bu sebeple her nevi istihale de her istikamette hudutsuz olmalıdır.

4 — Bir yaratıcı kuvvet vardır ve iradesiyle her mevzua hakimdir.

Yukarıda çok muhtasar olarak izahına çalıştığım bütün tetkiklerin nazariyattan daha ileri gidemedikleri malumdur. Bütün tetkiklerin neticesinde kati olarak beliren

keyfiyet, enerji mefhumunun tabiatin bütün varlıklarına hakim olan ve bu varlıkları tam olarak temsil eden bir kudret olmasıdır.

Tecelli ettiği her yerde varlığın mutlak bir hakimiyetle gösteren bu kuvvetin başlama noktasını tayin etmeye imkân yoktur. Ayınştayn'ın bir nazariyye halinde riyazi bir katiyetle isbat ettiği gibi bu kuvvet, zaman ve mekan dışındadır ve vardır. Şu halde, evveli yoktur, yaratılmamıştır.

Devamlı bir istihaleye uğramak suretiyle neticede (mort calorifik) ismi verilen bir akibete gittiği iddia edilmekle beraber, bu akibetin (yok olma) şeklinde de izah edilmesinin mümkün olmadığı görülüyor. Tabiatte — 273 derecede duran suhunet ne artıyor, ne eksiliyor. Bütün kudret tezahürlerinin bu suhunet muvazenesi içinde hareketsiz kalması gibi bir neticeye bağlanmak için daha pek çok problemlerin halli gerekmektedir. Bu güne kadar ele alınan her mefhum sonunda bu kudret birliğinin istihale yolu ile beliren bir tezahürü olmaktan ileri gidemedi. Beşer zekası daha dördüncü buudün halli ile uğraşıyor. Zamanın bu buutları kaça çıkaracağını tayin etmek bu günden mümkün değildir. Daha, altıncı his gibi, hayat gibi, zekâ gibi muammalar sıraya girmiş problemler olarak bekliyorlar. Bu günkü halde beliren hakikat şudur :

Evveli olmayan, ahırı bilinmeyen, doğmayan, ölmeyen, varlık namına ne varsa hepsini kendinden çıkaran ve yine kendinde toplayan bir kudreti külliye vardır.

Namütenahilik içinde her yeri doldurarak asla ziyaa uğramadan kendini muhafaza eden bu kudretin, bilinemeyen bir tesirle herhangi bir anda herhangi bir şekilde kendini göstermesi daima mümkündür. Yaratılma mefhumunun, işte bu tezahürle hakiki manasını bulması muhtemeldir.

İNSAN - VAZİFE

★ Dr. Sırrı ALIÇLI ★

İnsanlar daima ve daima yalnız (hak) larından bahsederler ve fikir düşünce istikametlerini sadece insanın ne olduğu bilinmeyen hakları üzerine teksifederler. Eyi ve güzel amma düşünmezlerki her (hak) bir vazife ile birlikte ancak var olabilir. Vazifesiz hak tamamiyle sübjektif kalmaya mahkumdur, insan sosyal olduğu müddetçe. Bu bakımdan, hak-vazife, beraber yürüdüğü yer ve zamanlarda, insanların hak ve dolayısıyla hürriyetinden bahs açılabilir. Vazife hissi, yaşamamızı manalandıran duygulardan biridir. Bu mananın içinde aynı zamanda kiymet mefhumu da mündemiçtir. Şu halde hak-vazife, insanın sosyal mahluk olarak kiymet ölçüsünün başlarında gelmesi gerekir. Vazife hissi bize, hürriyetin ne olabileceğini de öğretebileceğinden bunun karşısında ferdî ve içtimaî manasiyla her hürriyetin sadece birer mefhum olarak telakki edildiği müddetçe, zevale mahkum olacağı ve insanı esir edeceğini de gösterir.

Vazife karşısında her zaaf ve tereddütün sosyal bir cürüm sayılacağı şüphesizdir. Bu bakımdan da vazifeyi iyi anlamak ve sosyal mahiyetini kavramak zaruri olur. Aksi halde taşıyamayacağımız bir yükün altına girmiş ve sadece ferdi kaygularımızın içine gömülmüş bir insan haline gireriz.

Vazife hissi, manevi ve sosyal varlığımızda ve vicdanımızda (kaza ve kader) gibi kaçınılamaz bir kuvvettir aslında. Sabahleyin bizimle beraber doğar ve şehir ve kasaba ve köylerin velveleli hayatı, ova ve dağların derin sessizliği içinde vazife hissi, ölüm gibi bizi takibeder. Vazife, her şeyden evvel bize şunu öğretecektir : Faziletsiz-

lik, samimiyetsizlik, kötü ve ferdî ihtirasdan kendimizi korumak ve onlardan nefret etmek, akıl ve vicdanımızı her şeyin üstünde tutmak; ve böylece vicdanımızın esaretten kurtulmasını da temineder iz. Çünkü, esaretten bu kurtuluş tıpkı bizim gibi ilâhi birer mahluk olan diğer insanlara ait hak ve hürriyetlere müdahale etmemek, başkasının da kendimiz gibi hak ve hürriyete sahip bulunacağını kabul etmek, kendimizi içinde yaşadığımız insan topluluğunun teşkilettiği cemiyete faydalı olmaya teşvik demektir ki insan, ancak böylece içtimaî bir mahluk haline girer ve böylece necat ve selâmeti bulur. Bu aynı zamanda vicdanımızın esaretten kurtulmasına, zekâ ve aklın aydınlığa kavuşabilmesine yardım etmek suretiyle, insan için zararlı, fikir alemi için batıl telakkiler ve aykırı düşüncelerden kendini kurtarıp kısa süren bir hayat içinde her insanla birlikte huzura kavuşmayı ve hakiki varlığın manasını idrak, cemiyetin insanî gayelerini takviye, sosyal nizamı tesis edebilir.

Sosyal manasıyla nefsimizi takdis, vicdanımızı tatmin edebildiğimiz gün vazifemizi yapmış, vatandaşlık ve insanlık borçlarımızı da yerine getirmeye çalışmış oluruz. Olgun bir insanın vicdanî kararı müstakildir, buna şüphe yok. Ancak bu olgunluğun onu fena bir şey yaptığı zaman, yani bir insana veya cemiyete ait bir vazifesini bu insan ve cemiyetin zararına sadece ferdî ve sübjektif kararlarıyla kullanırsa, artık o insanda olgunluk diye bir şey kabul edilemez, işte böyle bir halde olgun insanın vicdanı acı ve ıztırap çekecektir, ve işte vicdan bu istikamette temamen müstakildir.

Bir fert olarak mesuliyet hissi taşımayan ve her şeyin ferdî varlığı için mevcut olabileceğini düşünerek hareket eden insan, ne vazife ve ne de vicdan sesini ne bilir ve ne de anlar. Böyle bir insan sosyal zarureti ve bunun manasını da idrak edemez ve doğruyu, iyiyi, güzeli aramak ve bulmak için büyük yaratıcının bahşettiği ahlakî

düşünce, akıl, zekâ temin edebilecek bir istikamete yönelemeyerek, cehalet, dalâlet ve mânevî sefalet içinde yüzer. İşte bunun içindirki peygamberler, cemiyetin en sosyal düşünce ve görüşlü insanları arasından çıkmışlardır. Bu demektirki insan denilen mahlukun, hakikat nurlarını kendisine gösterenleri takibetmesi ve tavsiye ettikleri yollarda yürümesi lazım ve bu yollar üzerinde görünecek ve doğru sanılacak ve sonu sefaletle neticelenecek keçi yolları ve patikalara saplanmamak için,, ilmin bize sunduğu aydınlıklardan istifade etmek zaruridir ki işte bu, insanlık vazifelerimizin temelini teşkil eder. Bu yol en cahilinden en alimine kadar insanı düşünmeye, nefs muhasebesi yapmaya, araştırmalara sevk ederki bu yol, insanlık ve insan aşkı yoludur ve bu yol hakiki (humanısme) yoludur.

Her içtimaî merhale yeni görüş, yeni düşünüş ve oluşlara gebedir. Buna göre bu yol bizi vazifelerimizi bu istikamette yaptığımız müddetçe ve vicdanlarımız bu istikamette heyecanla çarptığı müddetce bizi, ilâhî varlığa götürebilir. Ebedî muvaffakiyyetin sırrı, vazife hissini idrak etmekte ve vicdanımızla samimi ve olduğumuz gibi görünmektedir. İçimiz ve dışımız bir olmadıkça, yani ilmimizle amel etmediğimiz, müddetçe, vazifelerimizde samimi ve içten olmamıza imkân yoktur. Vazifenin sosyal bir zaruret ve ilâhi bir borç bulunduğunu ve samimiyyetin bütün bu güzel şeylere ulaşabilecek biricik vasıta olduğunu unuttuğumuz gün, sosyal bir varlık, yani bir cemiyet kurmamız veya kurulu bir cemiyyeti yaşatmamıza imkan yoktur. Samimiyyet bize fikir ve düşünce berraklığını bahşeder ve bu aydınlık içinde ruhan zenginleşir, manen kuvvetlenir, vatandaşlık ve insani hislerimiz bize vazifelerimizi gereği gibi ifa etmemize müsaade eder.

Vazife hissi ve samimiyet bizi farkına varmadan fedakârlık ve ferağate sevkederki bu, insan ve vatandaş olarak yapmakla mükellef bulunduğumuz vazifelerin ifa-

sı demektir. Bunun misallerini milli tarihlerde olduğu kadar insanlık tarihinde de bol ve rahatça sayabiliriz. Peygamberler, felsefeciler, alimler mütesavvıflar, mütefekkirler hep bu nurlu yoldan yürümüş, sonsuz ferağat göstermiş ve sonunda, ya istediğini yapmış ve yaptırmış ve yahut zulmetin karanlığı içine gömülüp gitmişlerdir. Birer insan olarak, kendimizi bu yola layık insan gibi yetiştirmek kadar, insanlık alemini ve vicdanımızı sevindirecek başka bir şey yoktur, kanaatındayım. İçtimaî telakkilerimiz ve insanlık görüşlerimiz, ilâhî arzu istikametinde ancak böyle gelişir, olgunlaşır ve ancak böylece varlıklar ve yaratılanlar içinde bize layık mevkii alabiliriz ve böyle düşünüp böyle yapmakla da muhakememiz ve vicdani samimiyyetimizin yüklediği vazifeyi sadakatle ifa ve (birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için) fehvasına uyarak, ihtirasdan uzak, batıl fikirlerden uzak, ahlâkî dalâletlerden uzak bir insan vasfını kazanmış olabiliriz. Aksi halde ne hak ve ne de hürriyetten bahse hakkımız kalmaz ve tabiatin diğer mahlukları halinde yaşamaya ve birbirimizi yemeye insan adiyla devam ederiz.

Unutulmamalıdırki tabiat kanunlarıyla beşerî hürriyet fikri arasında devamlı bir zıddiyet mevcuttur. Amma bu zıddiyet işin aslî mahiyetinde deyil, ferdî ve şahsî teferruatındadır. İçinde yaşadığımız tabiatın kanunu milyonlarca asır evvel kurduğu nizamdan asla ayrılmamış ve tayin ettiği bir istikamette bu kanunlarına dayanarak yürümektedir. Bu kanunun birinci maddesi şudurki, tabiat, karşısında zaif insan veya nahif varlık istemez. Her insanın kendi akıl ve fikrinin gelişmesini ve geliştirmesini kendisine bırakmış ve bunun için çeşitli nümunelerle karşımıza milyonlarca hayvan ve böcek neslini koyarak kanunun işleyişini göstermiştir. Şimdi meselâ insan, kendisine bakmaz vezaif kalırsa tabiat ana ona acımaz ve ortadan kaldırırken belki de bir işe yaramazı ortadan aldığı için memnun bile olur. İşte zıddiyet gibi gördüğümüz ci-

het buradadır. İnsan isterki keyfine göre yaşasın, istediği gibi hürriyetleri kullansın, başkalarına tahakküm yollarını bir takım insanlarla hal ve idare etsin ve böylece tabiatın dışına çıkmak istesin. Halbuki bu mümkün değil ve sürüden ayrılan koyunu kurt kapar. Bu itibarla biz tabiat kanunlarıyla insan hürriyeti arasında bir zıddiyet bulunacağını kabul etmiyoruz ve bu zannın ihtiraslı insanların düşünceleri olduğu kanaatindeyiz. Bu sebeble insan topluluğuna baş olmuş ihtirasların, insan cemiyetini bu günkü telekki içinde tutmuş olduğunu kabul ederek diktatörlüğü sosyal bir sefalet olarak alıyoruz.

Bu düşüncelerle insan olarak vazifelerimizi icabettiği sosyal cephesi ile ele almaz, (ben) yerine (biz) i koymazsak insan olarak vazifemizi ve mason olarak vecibelerimizi yerine getirmemiş oluruz.

Tekrar edelimki, vazife, hürriyet, demokrasi, içtimaî olgunluk, başkalarını kendim gibi sevmek ve büyük Budanin dediği gibi (kendine yapılmasını istemediğin hareketi başkasına yapma) vecizesini yerine getirmekle, ahlâk, fazilet, sahibi, hülâsa gelişmiş bir yaratık olarak insanın beklediği her şeyi, bulabilmemiz mümkün olacaktır. Unutmuyalımki dinlerin gayesi insanları birbirlerini sevmeleri yoluyla, toplumları birleştirmektir, yani (humanisme) in tesisidir ve masonlukla aynı gayeyi gütmektedir. Ana hatları, ile, üzerinde durduğumuz vazifenin gayesi de budur. Sanii azamı kainattan (akil ve hikmet rehberi harekatımız olsun) vecizesini kavramak yolunda, bizlere yardımcı olmasını hep beraber temenni edelim.

AVRUPADA FRANMASONLUĞUN İNKİŞAFI (*)

II — Druid'ler :

18 inci asrın ortalarına doğru ve tamamile başka mahiyetteki hadiselerin tesiri altında kendisine «The Ancient Order of Druides» (Kadim Druid'ler Cemiyeti) ismini veren bir cemiyet kurulmuştur. Bu cemiyet' ismini eski Kelt rahipleri Druid'lerden almıştır. Bu topluluğun azasının bir kısmı da eski - bardlar - yani saz şairleri idi. Bu seyyar saz şairleri Hristiyanlığın doğuşundan ta orta çağlara kadar çok taammüm etmiş ve muteber bir meslek halini almış bulunuyordu. Bu Bard'lara bilhassa İskaçya'da 1748 senesine kadar tesadüf etmek mümkün idi. Bunlar asillerin şatolarında çalışır ve meslekleri babadan oğula intikal eder idi.

Bard'lar Eistedfodd veya Gorsedd ismi altında her sene yapılan açık hava müsabakalarına iştirâk ederlerdi. Yarışmalara giren Bard'lara dereceler verilir idi. Bard'ların söyledikleri şarkılar arasında Hristiyanlığa ve dini mevzulara ait şarkılar, kaside ve methiyeler, mersiyeler, aşk şarkıları ve cenk destanları vardı. Bunların bir kısmının metinleri zamanımıza kadar gelmiştir.

Bard'ların en çok taammüm etmiş olduğu bölge Galle eyaleti idi. Bu eyaletin 1282 senesinde I. Eduard tarafından zaptedilmesi, Bard'lara kuvvetli bir darbe vurulmuş olmakla beraber, bu meslek daha çok seneler yaşamıştır. 1681 senesinde ve Bewpyr şatosunda son Eistedfodd toplandı. Bu tarihten sonra ve bir kaç yüzyıl müddetle Bard'lık mesleği tamamen nisyana karıştı. Fa-

---

(*) I. Kısmı Derginin 44. sayısında çıkan bu yazı Faiz Poroy B.·. tarafından muhtelif kaynaklara incelemek suretiyle hazırlanmıştır.

kat bilâhara zemin ve zamanın müsait gitmesinden ötürü bu meslek tekrar hatırlandı. 1781 senesinde Londra'da kurulan bir cemiyet, felâket zamanlarında birbirlerine ellerini uzatarak kardeş sevgisine örnek olan eski Druid rahiplerinin bu hareketlerini, cemiyetin nizamnamesine ithal etti. Bilhassa Londra dışında yaşayan üyelerin birbirlerile olan münasebetlerinin pek gevşek ve seyrek olmasından ötürü, müşterek bir teşkilât kurulması arzusu kuvvetlendi. 1833 senesinde toplanan murahhaslar, cemiyet içinde baştan aşağı yeni bir organizasyon kurulmasını ve isminin de :

«United Ancient Order of Druids» (Birleşik Kadim Druid'ler Cemiyeti) olmasını kararlaştırdılar.

Bu cemiyetin teşkilâtına dair öğrenebildiklerimize göre, her eyalette bir büyük loca mevcut olup, bu büyük locaya bölgeler ve diğer tali localar bağlı bulunmakta idi. Her Locanın başında "Edel-Erz" (Asil-Baş) ismini taşıyan bir reis bulunmakta idi. Büyük Locanın Reisinin ismi de "Edel-Gross-Erz" (Asil-Büyük-Baş) idi. Memleket Locasının Reisinin ismi de "Hoch-Edel-Gross-Erz" yani (Yüksek-Asil, Büyük-Baş) idi.

Bu cemiyetin esas gayeleri şunlar idi : Allaha hizmet etmek, ilmi devam ettirmek, insanları asilleştirmek, akli-selim ile hareket etmek, müzayakaya düşmüş azasına, her hangi bir mukaveleye istinat etmeden, yalnız merhamet ve sevgi saikası ile yardım etmek. Bu cemiyete aza kaydolunabilmek için her türlü şaibeden münezzeh bir hayat yaşamış olmak ve toplantılarda her türlü siyasi ve dini konuları münakaşa etmemeği taahhüt etmiş olmak lâzım idi. Bütün namzetlerin iyi ve hüsnü ahlâk sahibi insanlar, sulhperver vatandaşlar, iyi birer koca ve baba olmaları ica petmekte idi. Her nekadar namzetlerin hangi dine mensup oldukları sorulmaz ise de, bir Allaha inan-

mış olmaları şart koşulmakta idi. (*)

Ritüel üç dereceden ibaret olup, üyelere kardeş sevgisi, müsamaha, iyilik ve iyi ahlâk kaideleri telkin edilirdi.

Birinci derecenin ismi : "Kendini tanıma ve bilgi" derecesidir. Adaylara görmüş olduğu talimleri tamamen temessül etmeleri ve bunları nefeslerinde tatbik etmeleri telkin edilirdi.

İkinci derecenin ismi ise : "Bard" derecesi idi. Bu derecede, adayın hissi hayatına temas edilir. Tedrisatta bilhassa musikiye ve güzel san'atlara ehemmiyet verilirdi. Zira hassas bir kalbe sahip olanların bu güzel san'at kolunu yakinden tanımaları ve onları ta'mim etmeleri lâzım idi.

Üçüncü derecenin ismi ise : "Druid" derecesi idi. Bu derece İrade, karar kuvveti ve icraat derecesi idi. Burada ahlâkiyata istinat eden bir yaşayış tarzının loca içinde ve dışında pratik hayata tatbik usül ve çareleri öğretilirdi.

Bu üç derecenin fevkinde ise "Royal Arch" Sefineyi Şahane şapitri mevcut idi.

Druid zevcelerinin de kendilerine mahsus bir teşkilâtı mevcut olup, sebep ve maksadı kendi aralarında tesanüdü sağlamak ve kocalarına hayır işlerindeki gayret ve faaliyetlerine yardım etmek idi.

1908 senesinde Almanya'nın Münich şehrinde (Druid'lerin dünya Locası) kurulmuştur. Bu Locanın gayelerinin aşağıda sayılan hususlar olduğu bütün dünyaya ilân edilmiştir :

1 — Dünyadaki bütün Druid'leri, din, mevki, servet,

(*) Keltolog Matthew Arnold'un Keltic Literature (Kelt edebiyatı) adlı kitabında (S. 244) İngiliz Druit'lerinin, İbrahim peygamberin tanrısını takdis ettikleri; bir Yüce Varlığı inandıkları ve bu Varlık tarafından, Kâinatın idare edildiği; ruhun ölmezliğine, ahirete inandıkları ve ahlaka büyük değer verdikleri, ifade edilmiştir.

lisan, ve milliyet farkları gözetilmeksizin birleştirmek.

2 — Müzayakaya düşmüş azaya ve bunların akrabalarına yardım çarelerini araştırmak ve her Milli Locanın bu sahadaki gayretlerini desteklemek.

3 — Milletler arası sulh ve işbirliğini desteklemek.

Burada kadim Druid rahiplerinin kısa bir tarihçesini vermenin faydadan hali olmayacağını sanmaktayız :

Bunlara vaktile Cermenlerin işgali altında bulunan ülkelerde tesadüf etmek mümkün idi. Fakat Druid'lerin asıl menşeine gelince : Galle eyaleti sakinlerinin bir kısmı Druid rahibi olmak için lüzumlu tedrisatı görmek üzere İngiltereye gitmeği adet edinmişlerdi.

Caesar, Druid sözünün Latince "çok alim" manasına geldiğini bildirmektedir. Druid'ler Gaule eyaletinde Hristiyanlığın kabulü ile ortadan yok olmalarına rağmen, İrlanda ve İskoçyada M. S. ikinci yüzyılın sonuna kadar beka bulmuşlardır.

Caesar'ın raporlarına (Commentaires, Kitap VI) göre Druid'ler kapalı bir rühban sınıfı olup, başlarında bir baş rahip bulunmakta idi. Asiller ile birlikte ve onların marifetile halk üzerinde hakimiyet tesis etmişler, zümre toplulukları arasındaki ihtilâflarda hakim rolünü oynamışlar, gizli dini tedrisatın muhafızlığını yapmışlar, dinî merasimi idare etmişlerdi. Druid'ler eski Kelt kültürünü idame ettirerek, tabiat, tıp ve yıldızlar ilimlerinde yegane bilgi sahibi olan kimselerdi. Bu geniş bilgileri sayesinde büyük bir siyasi kuvveti temsil ve kralları dahi kendi arzu ve emellerine alet etmişlerdi. Bu durum Druid rahiplerin ne derece kuvvetli bir teşkilâta sahip olduklarını göstermektedir.

Kelt Kraliçesi Boedicia gibi, kadınlara rühban sınıfı içinde vazifeler verilmişti. Tarihçi ve filosof Plutarch, (46 - 120),eski Kelt'lerin insan kurban etmeği, bütün kur-

ban ayinlerinin en ulvisi olarak saydıklarını bildirmektedir. Kurbanlar, harp esirleri, esirler, hayvanlar ve Caesar'a göre de, hırsızlar arasından seçilirmiş. Romalılar insanların kurban edilmesini men'ettiklerinden, bu teamül Gaul eyaletinde Milâttan kırk yıl evvel terkedilmiştir. Plinius'a göre, İngiltere adalarında insanların kurban edilmeleri Milâttan bir asır sonraya kadar devam etmiştir.

Eski Kelt'ler, mağaraları ve su menbalarını en mukaddes yerler olarak tanırlardı. Ağaçlar insanların kanları ile boyanır kafa ve vücutları bunlara asılırdı. Kurbanların başları "Fortibus Umbris - Kutsal Gölgelere" hediye edilir ve Bard'lar da bunlara ait methiyeler okurlardı. Roma imperatörü Octavius Augustus, Romalıları bu gibi merasime iştirâkten men eylemişti. Yine Plinius'a göre, rahiplerin, falcıların, tabiplerin ve Bard'ların hepsini Druid müşterek ismi altında toplamak daha doğru olacaktır. Caesar'a göre de Druid'lerin toplantılarında ruhun bekası, astronomik hadiseler, kâinatın büyüklüğü, ilâhların kudretleri hakkında müzakere ve münakaşalar yapılırmış.

Yukarıda adı geçen M. Arnold'un (Kelt Edebiyatı) kitabına ek olarak yayınladığı, Keltolog D. W. Nash'ın etüdünde : Keltlerin sosyal bünyesinde Bard'lar (şairler) Druid'ler (Rahipler) ve Ovate'ler (Druid öğrencileri) olmak üzere üç sınıftan müteşekkil bir Gorsedan'lar - Cemiyeti mevcut olu bu cemiyetin nufuzu harpte ve sulhte tesirli olduğu yazılıdır (S. 245 - 46).

Eski Keltlerin muhtelif şekillerde anlatılan menşelerine gelince : Yıllarca Kelt'ler hakkında incelemeler yapmış olan Henri Hubert'in the Rise of Celts (Keltlerin zuhuru) adlı eserinin 2 nci cildinde (S. 181 - 82) özet olarak şöyle deniliyor :

Büyük bir teknik grup olan Keltler, Tunç çağından itibaren batıya doğru dalga, dalga göç ve istiyla hareket-

lerine devam ederek Anadolu'dan İspanya'ya ve Skandinavya memleketlerinden orta avrupa ve Fransa'ya gelmişler; Britaniya adalarını ise Milattan önce 6. yüzyılda istiyla etmişlerdir.

Tarihî ve arkeolojik belgelere dayanılarak verilen bu bilgiye ilâveten, Britaniya Keltleri hakkında da - özet olarak - şöyle deniliyor :

Britaniya Keltleri iki gruptan ibarettir, birinci grup, Gaul'larla birlikte, Britaniya grupu, ikinci grup Goidelik (İrlanda) grupudur. Her iki zümre arasında lisan lehçesi ve karakter bakımından bazı farklar vardır; fakat üçlü sosyal teşkilât her ülke de biribirinin aynıdır...

Roma Senato'su tarafından savaşçı ve akıncı Gaul' lerin cezalandırılmasına ve Roma hudutlarının korunmasına memur edilen Julius Caisar, De Bello Gallico (Gal savaşları)adlı eserinin 5 inci kitabında, orta ve batı Avrupada, bilhassa Germaniya'da Keltlerin Gaul kabileleri; Belçika'da Belgoi'ler, İsviçre'de Halvetiis'ler; ve diğer bölgelerde Suevî'ler Triviri'ler gibi oymakların sakin bulunduğu ve bunların bütününün, Druid'lere manen bağlı olmakla beraber, ayrı - ayrı Tovrix'leri (Kralları) bulunduğu hakkında tafsilât vardır...

Yukarıda, genel durumlarından ve 17 inci yüzyıldan önceki masonluu andıran cem'iyetlerinden bahsedilen Keltler ve bunların bilgili, nufuzlu ve imtiyazlı sınıfı olan Druid'ler Milattan önce Greklerle, ve harp ve sulh yıllarında Romalılarda temasa gelince - Kendileride kısmen Pagan olmakla beraber - eski Yunan panteonunu benimsemişler ve Yunan - Roma kültüründen faydalanmışlardır.

Kelt'lerin doğudan batıya geldiklerine, çok eski çağlarda İbrahim peygamberin dinine mensup yani (Hanif) olduklarına bakılırsa esas menşelerinin Mezopotamya olduğu hakkındaki nazariyeyi de ihmal etmemek icabeder.

MTYHOS - LOGOS - ETHOS *

★ **Adolf SEEGER** ★

Bu eski Yunan kelimelerinin tarihte oynamış oldukları mühim rolleri lâyikile anlayabilmek için, evvelâ tariflerinin yapılması lâzımgeldiği kanaatindeyim :

Mythos = Kelime, kelam, tarihi hadiselerin hikâyesi, bilâhara, eski efsaneler, mukaddes lejantlar, masal manasına da kullanılmıştır.

Logos = Bu söz de kelam manasına gelmektedir. Fakat kadim Yunan fikir tarihinde daha ziyade, akıl ve mantık kapsamına giren makul düşünüş manasını iktisap etmiştir.

Ethos = Bidayette adet, teamül, alışkanlık manasına gelen bu kelime, zamanla ahlâkî idrak, ahlâkî hareket mefhumlarını ifade etmiştir.

Kendine mahsus bir mantıkı, fakat haddı zatında insan muhayyilesinin bir mahsulü olan Mythos, iptidaî dünya görüşünü temsil eder. Dünya causale = (illî) düşünüş ve bilgi mevcut olmadığı zamanlarda, Mythos, insanların tabiat, insanlar, tarih ve ilâhlar hakkındaki bütün bilgilerinin menşeini teşkil etmekte idi Bu bilgiler de, kozmik, din ve sihirbazlık mefhumları ile çok sıkı münasebet halinde idi. Efsane devirlerinde tarih ve tarihî şuur yoktu. Tabiat ve insanların hayatlarındaki bütün hadiseler, efsanevî his ve korkuların mahsulü idi. Zira iptidaî insanların içinde ilâhların ve şeytanların icraatına karşı büyük bir korku hissi mevcut idi. Semalarda ve kürreyiarz üzerinde, insanların veya etraflarındaki hayvanat ve nebatatın hayatlarında, ay, yıldızlar, nehirler, ağaçlar veya rüzgârlar üzerinde vaki bütün tezahüratta, onlara göre,

---

(*) Almanca Eleusis dergisinden çeviren Faiz Poroy B.·.

ilâhların veya ilâhlara benzeyen perilerin (nymph) büyük bir rolü vardı. Dolayısile her dinî kültün ve kurbanlar hediye etmenin yegâne gayesi bu ilâhların veya perilerin lutuflarına nail olmak ve hiddet ve gazaplarını üzerlerinden uzaklaştırmak idi. İnsanlık, bu devirlerde sanki şuurunu kaybetmiş ve meknuz kuvvetlerin farkında olmayarak ve bir beşik içinde uyur gibi, ve en eski kavimlerden başlamak üzere, en eski ve en büyük ilâh olarak tanınan tabiat ananın kucağına kendisini tevdi etmiş bulunuyordu.

İnsanların, menşe, inkişaf ve büyüme hususundaki bütün bilgileri efsanelere münhasır idi. İlk çağlardaki insanların dogmatik inanışlarına göre Adem balçıktan vücut bulmuş ve eşi Havva da onun kaburgasından çıkarılmış; Tanrının emri ile dünya 6 günde yaratılmış; İnsanlara aydınlık sağlamak için güneş sistemi halk edilmiştir.

Zira o devirlerde insanlar her şeyin kendileri için yapıldığını sanırlardı. Tabiattaki menşeini ilâhlardan alan bütün hareket ve olayların, meselâ ağaçların çiçek açarak meyva vermelerini kendi nefilerine mahsus zannederlerdi.

Aile, kabile, millet gibi insanların toplu halde yaşama nizamını ifade eden Ethos'da efsaneler ile dolu idi. Meselâ, insan oğlunu baştan çıkaran yılan kötülüğün bir timsali idi. Bu hareketin korkunç neticesinde Adem ile Havva cennetten koğuldular ve ilâhlara mahsusu ölmezlik mazhariyetini de kaybettiler. İnsan oğlu artık fani oldu.

İnsanların Allahla müsavi olmağı ve onun gibi iyi ve kötünün dışında kalarak günahlardan masun olmağı istemek gibi ölçüsüz arzuları, yılanın ağzından şöyle ifade edilmektedir : «Sizler iyi ve kötüyü tefrik ederek Allah gibi olacaksınız.» Ethos'a göre, erkeklerin ilâhi bir atalet içinde kalmıyarak çalışmak külfetine katlanmaları ve kadınların ise doğum sancıları çekmeleri, günahlarının

birer akibeti ve neticesidir.

Diğer kavimlerin efsaneleri kozmik sebep ve izahları da muhtevi olmakla beraber, bu kavimlerin sosyal tekâmüllerini gösterir mahiyettedir. Homer zamanındaki Yunanlıları, Çinlileri, Hintlileri ve Cermenleri misal olarak alabiliriz. Mythos, Ethos gibi tabiat ile birlikte büyümüştür. Şahsiyetsizdir. Bunları yazanlar malûm değildir. Sosyal mutaları (donnée'ler) birbirlerine benzediği için, dünyanın birbirinden uzak iki bölgesinde ve tamamen ayrı iki kavimde, müşabih Mythos'lara tesadüf etmek çok enteresandır.

Tabiat ile birlikte doğan ve büyüyen Mythos'un aksine olarak, ahlâk, siyaset ve mantık nazariyelerini tarif etmek için Eflâtun tarafından efsanevi renk ve hüviyetlere büründürülerek kaleme alınmış olan Mythos'un diğer bir nevi de vardır. Meselâ Eflatun'un eserlerinden Phaidros da ruhun biri halissüddem, diğeri ise adi kanlı bir beygir tarafından çekilen bir arabaya benzetildiği, Eros'un fakirlik ve zenginliğin çocuğu olarak tarif edildiği Symposium gibi Eflâtun'un bu esfaneleri, tabiatle birlikte doğan efsaneler olmayıp, bazı eski efsanelere ait malzeme ve şekillerin sanatkârane bir uslüp ile kullanılıp yeniden kaleme alınmış version (= rivayet) lerdir. Eflâtun, keskin zekâlı, hakikatı arayan bir mütefekkir ve araşdırıcı idi. Dolayısile Mythos'un ince, şeffaf yapısına nüfuz edebilmişti. Kozmik olayları mistik sebeplerden ziyade mantikî sebeplere irca eden Yunan feylesoflarından biri de o idi. Bu itibarla muasır medeniyetimize büyük hizmetlerde bulunmuştur. Ahlâki ve siyasi maksat ve gayeleri ilmî araştırmaya sıkı surette bağlamış olan Fisagor ve onun mektebi Mythos'tan Logos'a olan intikali temsil ederler. Bilhassa 1-10 rakkamları onun için eşyaların sembolü, rakkamların düzeni ise eşyaların nizamının sembolü idi. Bu suretle «Esbabî matematik münasebetlerde köklü bulunan eşyanın daimi ve anlaşılan nizamını tesbit etmek tecrübesi» yapılmış oldu.

Yunanlı mütefekkirler mantık yolu ile ve Logos'u ustaca kullanmak suretile (Sûfiler, Sokrat, Eflâtun ve Aristo) olayların ve mevcudatın sebeplerini aramağa koyuldular. Bu insanlık tarihinde gerçek bir dönüm noktası teşkil etti. Böylece Mythos yerini Logos'a terketti. Mistik an'aneler artık olduğu gibi kabul edilmiyor, kritik bir görüşle tahlil ve tenkit ediliyor ve bu hadiseleri anlamak için rasyonel bir yol takip ediliyordu.

Bu araştırma ve derinleştirmeler yalnız kozmik hadiselere inhisar etmiyordu. Dinî ve ahlâkî konular da Logos'un süzgecinden geçirilmekte idi. Bu süzgeç sayesinde bu konuları parçalamak ve cerhetmek mümkün oluyordu. Yunanlılarda, Mythos'tan rasyonel düşünceye intikali önce, Hesiod ve ondan sonra Pindaros ve Sokrattan önceki feylesoflar temsil etmektedirler.

İsrailde ise bu intikal Mythos'a bürünmemiş, insanlara ahlâkî-içtimaî yaşama tedrisatını veren ve doğru ve muntazam yaşama yollarını gösteren ve Süleymanın kitapları diye anılan kitaplar vasıtasile olmuştur. İsrailde Logos kadim Yunanda olduğu gibi eskiden kalma mistik-ananeleri kökünden tahrip etmemekte, bunlardan bir kısmını lüzumlu ve mühim görülen ahlâk prensiplerini desteklemek için kullanmaktadır.

Rasyonel düşünce tarzı kendisini Mythos'tan kurtarmak ile kalmamış, Demokritos, Etlâtun ve Aristo gibi büyük Yunan feylesoflarının şahıslarında ayrı birer şekil almış, fevkelâde ve şimdiye kadar rastlanmamış bir tefekkür sistemi haline gelmiş, binlerce sene yaşayarak bütün ilmî tefekkürün mesnet ve temellerini teşkil etmiştir.

Demokritos kâinatı atomların mevcudiyetine istinat ettirmişti. Bu nazariyenin doğruluğunu zamanımızda müşahede etmekteyiz. Eflâtun insanların hayatlarını harekete getiren unsurları İyide, Doğruda ve Güzelde görmüş, Aristo ise ilmî ve doğru olarak düşünmemize imkân

verecek olan rasyonel ve mantıkî düşünce sisteminin öncüsü olmuştur.

Bu rasyonel düşünme usulü o kadar kuvvetli idi ki, Hazreti İsa'dan sonra da kuvvetini muhafaza etmiş, Hristiyanlığın fikir (masse) larına yeni şekiller vermiş, onları rasyonel şekilde işlemiş ve dogmalar haline getirmiştir. O halde biz Dogma'ları rasyonel şekilde işlenmiş Mythos ve Ethos olarak telâkki edebiliriz. Hristiyanlığın bu dogmalarından biri, insanın Allah tarafından yaratıldığı ve onu yaratan Allaha tapmasıdır. Ancak bu dogma ve dersin kadim Yunan düşünce sistemine müracaat etmeden vücut bulmasına imkân yoktur. Bu rasyonel dogma, Hazreti İsa'nın doğru yaşama tarzı için koymuş olduğu ve müntesiplerinden takibini istediği kaidelerin de, Ethos ile bürünmüş olduğunu göstermektedir. Sonradan Hazreti İsa tarafından vazedilen bu kaideler, daha önceki asırlardanberi devam edegelen tefekkür sistemleri neticesinde dogmatize edilmeden ortaya atılmış olsaydı, aceba uzun ömürlü olurlar mı idi ? İşte burası suale değer.

Ancak bu suretledir ki, bu dogmalar sağlam, kuvvetli ve temelli kalmış ve zamanımıza kadar devam edegelmişlerdir.

Roma İmperatorluğunun inkirazı neticesinde başlayan büyük kavimler muhaceretlerinde, kadim kültür tamamen kaybolmak tehlikesile karşılaştığı zaman, Hristiyanlık yalnız kendisini kurtarmakla kalmamış aynı zamanda Yunan-Roma medeniyetinin mühim kısımlarını da kurtararak bunları genç Cermen milletlerine ve dolayısile zamanımıza kadar intikal ettirmiştir. Bu iş müşkülâtsız olmamıştır. Yeni yeni teşekkül eden genç Cermen milletlerinde hernekadar zahiren Hristiyanlık kabul edilmiş ise de, dinî, ahlâkî ve rasyonel faktörler, bir kuvvet mücadelesi içinde bulunan bu devletlerin idaresinde hiç bir rol oynayamamışlardır. Bu devrede batıl itikatlar, kuvvet gösterileri, sadakatsizlik, hased, hırs, açlık ve sair

hayvanî ve insiyaki hisler insanların ef'al ve harekâtını idare etmiştir. Ortaçağ kilisesinin evvelâ Cerman bilâhara Slav milletlerini terbiye etmek hususundaki vazifesi hiç te kolay olmamıştı. Şayet kilisenin, bu milletleri bu şekilde terbiye etmek gayretleri olmasaydı, aceba bu milletlerin akibeti ne olurdu ? Bu sual pek tabidir. Sabırlı ve zor terbiyevi uğraşmalar sayesinde bazı milletler müstakil ve olgun düşünme mertebe ve seviyesine ulaşabildiler. Büyük Albrecht, Maitre Eckart ve Ortaçağın sonlarına doğru Nicolaus von Cues gibi şahsiyetler meydana çıktı. Bilhassa bu sonuncu bilgin, zamanının düşünce hamurunu çok parlak bir şekilde yoğurdu. Bunun neticesinde uzun seneler unutulmuş olan Logos bütün safiyet ve parlaklığı ile tekrar doğdu. Bilhassa Yunan İmperatorluğunun inkirazına tesadüf eden bu devrede, yunanlı alimler, Yunan şair ve feylesoflarının el yazısı eserlerini İtalyaya getirdiler ve burada yeni bir dünya «Renaissance ve Hümanizma» doğdu.

İnsanlar bu sayede gayri şahsi kollektif topluluktan kurtuldular. Bu kurtuluş nispeten az yıllar içinde meydana geldi. Dünyanın yuvarlak olduğu ve garp istikametinde yapılacak seyahatte Hindistana tesadüf edileceği rasyonel düşüncesi neticesinde Amerika keşfedildi ve çok seneler geçmeden dünyanın etrafında dolaşmak mümkün oldu. Copernicus, güneşin dünya etrafında dönmekte olduğu yalnış nazariyenin aksine dünyanın güneş etrafında dönmekte olduğunu kat'iyetle hesap etti. Giordano Bruno dünyanın hudutlarını aşarak sayısız güneş sistemlerine nüfuz etti. Bacon, insan düşünüşünü hatalardan korumak ve insanlara pratik yardımda bulunmak için metod ve normalar tesis etti. İnsanlığa faydalı olacak şeyler, artık tesadüf neticesi değil çalışma ve rasyonel düşünme ile keşif ve ibda ediliyordu. Descartes insanların şuurlarında mevcudiyetlerinin delillerini bulmuş ve buradan yürüyerek yalnış ve doğrunun kıstaslarını tesbit etmiştir.

Muhtelif millet ve lisanlara mensup olan insanların, ta bidayettenberi bu umumî tefekkür nizamına girmiş olmaları hayrete şayan değil midir ?

Galile, Toricelli, Newton mekanikin esaslarını yarattılar. İnsan mantığı, zamanında büyük bir inkilâp yapan buhar makinesinden başlamak üzere modern tekniği kurdu. Bunu takiben elektrik ve atom fiziği geldi. İşte Logos, bütün bunları yalnız başına ve insan üstü kuvvetlere ve sihirbazlığa müracaat etmeğe lüzum kalmadan yaptı. Netice itibarile ,insanlar, mantıklarının bu icraat ve muvaffakiyetlerinden ne kadar mağrur olsalar haklıdırlar. Bunun neticesinde insan zekâsı artık hudut tanımayarak, namütenahiye nüfuz etmeğe başlamıştır.

Diğer taraftan, insan zekâ ve tekniğinin bu emsalsiz muvaffakiyetlerinin bir kısmı da, insanların mahv ve harabiyetine sebep olmuş değil midir ? Ne kadar tahrip edici kuvvetler meydana gelmiş ve ne kadar çok manevi mal ve kıymetler fevt olmuştur ? Halen insanlık, atom fiziğinde vukubulacak birbirini takip eden reaksiyonlar ile kendi kendisini tahrip etmek tehlikesi ile karşı karşıya değil midir ? Başıboş bırakılacak olan Logos, kendisine tefevvuk etmeğe çalışacak ve bu takdirde insanlık için iyi bir şey olmaktan ziyade kötü bir şey olacaktır. Logos, aynı zamanda, harp ve sulhta modern teknik ile ilgili olarak tahaddüs eden sayısız sosyal ve ahlâkî mes'ele ve müşkülleri yenemiyeceğini de göstermiştir. Sayısız insanların ruhi ıztıraplarına karşı hiç bir faydası olmamaktadır.

Her türlü dini ve ahlâki rabıtalardan kendisini koparmış ve kendi haline bırakılmış olan dinamik kuvvetli Logos, kendisine tefevvuk etmeğe çalışacak ve Mythos'u tahrip etttiği gibi, insanların duygu kıymetlerini de, yerine başka şeyler ikame etmeden tahrip edecektir. Logosun muvaffakiyet ve kıymetleri ne kadar büyük ve mehabetli olursa olsun, onda çok mühim bir şeyin eksik oldu-

ğu derhal göze çarpar. Onda eksik olan şey, insanların kalplerini çarptıran ve yükselten, hiç bir insan topluluğunun onsuz yaşamasına imkân olmayan iyiye doğru yönelmek temayülüdür. Her nekadar mantığın bu yüksek muvaffakiyetlerini takdir ediyorsak da, bu takdir hislerimiz, Logos'un evvelden kesdirilmesine imkân olmayan ölçüsüz tezahürlerine karşı gizli bir korku ve dehşet ile memludur.

Dünya yalnız rakkam ve onların tatbikatından ibaret değildir. Dünya kalpleri ve ruhları tatmin edilmek isteyen yaşayan insanlar ile doludur. Matematik mekanik tabii ilimler, hesaplarında insan ruhunu nazarı itibara almazlar.

İnsanın en kıymetli malı ruhudur. Menşeini Allahtan alır, ebedidir ve diğer maddî eşyalar gibi geçici değildir. Dolayısile her insanın en mühim vazifesi ruhunu tatmin etmesidir. Bu vazifeyi insanlardan kimse alamaz. İnsanlara mantık lâzım olmakla beraber, ruhlarımızı tehdit eden kuvvetleri yok edebilmek için başka vasıtalara da ihtiyacımız vardır. Bu da insanların bütün varlıklarının menşeini Allaha irca etmeleri ve buradan alacakları kuvvetle, tahripkâr unsurlar ile muvaffakiyetle mücadele etmeleridir. **Nefreti ancak kuvvetli ve sarsılmaz bir sevgi yenebilir. Haset ve iğbirarı yalnız hürmet hizaya getirebilir.** İşte Ethos, mesnedini insanlar arasında mevcut bu sarsılmaz ve yenilmez sevgi bağından alır ve Mythos ile Logos'un tesirlerinden uzak kalarak saf ve hür bir hüviyyete bürünür. Logos'un kendi kendisini tahrip etmesine mukabil, sevgi ve hürmetten mürekkep ve her ikisinde de tesir sahibi ve kaynağını Allahtan alan Ethos, her zaman kendisini yeniler.

Yukarıda görülen bütün bu mütalaalar neticesinde insanların bir karara varmaları icap eder : Ya Logos'u kendi dinamik imkânları içinde kendi haline bırakacaklar ve yahut ta kendi menfaat ve kültürleri uğuruna onun

bu imkânlarının önüne bir sed çekerek daha ileriye gitmesine mani olacaklardır. Kültürün, bir kül olarak dinamik mantığın bir eseri olduğunu ve onsuz meydana gelemiyeceğini de unutmamalıyız. Kültür kendi müstemir kanun ve ölçülerine bağlıdır. Bunların dışına çıktığı zaman kendi kendini tahrip eder ve hikmeti vücudu kalmaz. Bu kanun ve ölçülerini daima Logos'a tatbik etmeli, onu bu sahada kullanmalı ve ahlâki şuurun yardımı ile ona hâkim olmalıdır. Ancak Ethos ve Logos'tan mürekkep prensipler hayatımızı idare etmelidir.

Münferit insanların hayatlarında alacakları kararların saf ve şuurlu olmalarını ve bunların alınmasını kolaylaşdırmak için, insanlar, biz Franmasonların tatbik etmekte olduğumuz yüksek manevi terbiyeyi tatbik etmeleri lâzımdır. Öyle bir terbiye ki, insanların hayat ve kültürlerinde dinamik mantığı kabul etmekle beraber, bunu insan cemiyetinin şuurlu ahlâk yapısının içine ithal ederler. Bu terbiye dinamik bir dünya görüşünün, mekanik - statik bir görüşe tefevvuk etmesini sağlamalı veya aksinin meydana gelmesine mani olmalıdır. Diğer bir tabirle bu kuvvetler arasında bir müvazene tesis ve muhafaza etmeğe uğraşmalıdır. Ahlâkî yönlerden doğacak doğru bir zihniyet insanlara semereli bir hayatı garanti eder. Ancak bu suretle her yeni icat veya keşfin insan neslini mahv ve harap etmek tehlikeleri bertaraf edilmiş olur.

İnsanlar ancak Mythos ve Logos basamaklarını aşarak üçüncü basamak olan Ethos'a ulaştıkları ve hayatlarını sevgi ve hürmet gibi yüksek ahlâk prensipleri ile idare ettikleri zaman, daha iyi bir istikbale nail olmak teminatını elde etmiş olurlar. O halde bütün gayretlerimiz kendimizi ve insan kardeşlerimizi bu gayeye yöneltmek olmalıdır. Hayatımız ancak bu suretle mana ve muhteva kazanır.

G